

Türi valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande II eelnõu avaliku väljapanekul laekunud küsimused, ettepanekud ja seisukohad ning selgitus üldplaneeringu ja KSH aruande eelnõu korrigeerimise/täiendamise osas		
<u>Esitaja ja kuupäev</u>	<u>Ettepanek, seisukoht või küsimus</u>	<u>Arvestamine ning selgitus</u>
<p>Kaja Vilipus 22.01.2021</p>	<p>Mina, Kaja Vilipus, ei soovi tuulikute püstitamist, minule kuuluva kinnistu (Sooharu, Kädva küla, Türi vald) piirialale. Palun arvestada see planeeritavast tuulepargi alast välja. Kinnistul asub talukoht, mida hakatakse uuesti üles ehitama.</p>	<p>Seisukohaga arvestatud.</p> <p>Teie kinnistu koos puhveralaga 1 000 m (arvestatud olemaolevatest hoonete varemetsest) arvestatakse tuulikupargi alast välja.</p>
<p>Kristjan Kivisaar 27.01.2021</p>	<p>Olen tutvunud Türi valla üldplaneeringu avalikustatud materjaliga. Seoses selles käsitletava ja kavandatava tuulikualade planeeringuga annan teile teada, et ei soovi oma kinnistutele tuulikute planeeringuala ning ei soovi ka oma kinnistuid tuuliku arendajatele müüa.</p> <p>Palun eemaldage minu kinnistud (kad nr: 37501:002:0842; 37501:002:0841...) tuulikute planeeringualast.</p>	<p>Seisukohaga arvestatud. Teie kinnistud koos puhveralaga 1 000 m (arvestatud olemasolevast eluhoonest) arvestatakse tuulikupargi alast välja.</p>
<p>Ülari Sillaots 07.02.2021</p>	<p>Olen tutvunud Türi valla üldplaneeringu avalikustatud materjaliga. Seoses selles käsitletava ja kavandatava tuulikualade planeeringuga annan teile teada, et ei soovi oma kinnistutele tuulikute planeeringuala ning ei soovi ka oma kinnistuid tuuliku arendajatele müüa.</p> <p>Palun eemaldage minu kinnistu (kad nr: 83401:001:0372) tuulikute planeeringualast.</p>	<p>Seisukohaga arvestatud. Teie kinnistud koos puhveralaga 1 000 m (arvestatud olemasolevast eluhoonest) arvestatakse tuulikupargi alast välja.</p>
<p>Majandus- ja Kommunikatsiooni- ministerium</p>	<p>Türi valla üldplaneering katab taastuvenergeetika teemasid - tuulepargid, bioenergeetika, päikesepargid, maasoojus. Üldplaneeringus on ühtlasi välja töötatud iga valdkonna puhul erinevad kriteeriumid ja tingimused, mida</p>	<p>-</p>

<p>(Eda Paju, Ühisosakonna haldustalitus)</p> <p>08.02.2021</p>	<p>järgmisel tasandil järgida. Täiendavaid ettepanekuid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil ei ole.</p>	
<p>Kristina Pärni</p> <p>18.02.2021</p>	<p>Minu kinnistu – Perniko kinnistu asub Lungu külas alal, mis jääb Analüüsi joonisel 3 valitud tuulikupargialale. Kuigi Analüüsis on märgitud, et kinnistuomaniku nõusolekut tuulikuparki rajada elamule lähemale kui 1 000 m küsitakse alles detailplaneeringu koostamise faasis, annab üldplaneeringus selle tehnorajatise ala märkimine õiguse kohaldada vajadusel sundvõrandamist. Seoses majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi kirjaga 11.12.2020, kus ministeerium on kinnitanud vallale, et see on riigi tasandil üks väheseid taastuvenergia tootmiseks võimalikke piirkondi ja kinnitanud riigi toetust vallale tuulikuparkide planeerimisel, võib tuulikupargi rajamine osutada olulise avaliku huviga projektiks. Seega ei saa ma jääda lootma, et üldplaneeringule tuginedes ei sundvõrandata kinnistuid, millele on märgitud seal peale tuulikupargi asukoht. Tuginedes eeltoodule, riivab üldplaneeringus planeeritud tuulikupargi ala väga oluliselt minu omandiõigust.</p>	<p>Selgitus. Üldplaneeringu seletuskirjas on tingimused <i>“ilma elamu omaniku kirjaliku nõusolekuta (detailplaneeringu etapis) ei ole lubatud elamule lähemale kui 1 000 m kaugusele tuulikupargi rajamine“</i> ja <i>„detailplaneeringu koostamisel tuleb küsida kirjalik nõusolek kõigilt maaomanikelt, kelle maaomand jääb tuulikust 1 000 m raadiusesse“</i>. Neist tingimustest tulenevalt ei ole antud alal võimalik tuulikuparki rajada ilma maaomanike nõusolekuta.</p> <p>Tuulepargi jaoks määratud alad ei ole aluseks sundvõrandamisele või sundvalduse seadmisele. Vajalikud on kokkulepped maaomanikuga.</p>
	<p>Analüüsist selgub, et vald sisuliselt eeldab hajaasustuses asuvate maaomanike huvi kasutuseta elamumaa tuulikupargi arendamise eesmärgil müüa: <i>„Täna ei ole teadaolevalt piirkonnas suurt huvi uute elamute rajamiseks, seega eeldatakse maaomanikelt pigem sellise huviolemasolu. Elanike ja maaomanike huvi selle võimaluse vastu tuleb selgitada läbi üldplaneeringu avalikustamise protsessi.“</i> (Analüüs lk 13)</p>	<p>Selgitus. Tegemist on kohaliku omavalitsuse hinnanguga ning kindlasti on ka siin erandeid.</p>
	<p>Eeltoodust tulenevalt, soovin anda teada vallale ja planeerijale, et Perniko kinnistul asub kasutuses olev elamu ning minul on plaanid talu edasi</p>	<p>Arvestatud osaliselt.</p>

	<p>arendamiseks. Ühtlasi kinnitan, et ma ei ole kindlasti huvitatud elamumaa müümisest tuulikupargi arendamise eesmärgil. Samuti tunnen ma muret tuulikupargi võimalikest kahjulikest mõjutustest oma elukvaliteedile Perniko kinnistul ning palun seda arvesse võttes muuta tuulikupargi planeeritavat asukohta selliselt, et Perniko, Saare ja Ülesoo talusid ja kinnistuid ümbritsev maa-ala vähemalt kolme kilomeetri raadiuses jääks tuulikupargi alast välja.</p>	<p>Teie kinnistud koos puhveralaga 1000 m arvestatakse tuulikupargi alast välja.</p>
	<p>Isegi juhul, kui lähtuda Analüüsis välja toodud 1 km vahemaast, tuleks tuulikupargi asukohta korrigeerida. Esitan käesolevaga ka joonise1 maakatastri kaardil u 1 km raadiuses ala kohta elamute ümber, joonisel 2 samad alal planeeritava tuulepargi kaardil. Ühtlasi teen ettepaneku jätta tuulepargi alast välja joonisel 3 märgitud alad vähemalt kuni Käru metskond 64 maaüksuseni (kat. tunnus: 37501:001:0860) ning lõunast Käru alevikuni/ kogu tuulikupargiala Käru-Kädva maanteest ida poole.</p>	<p>Arvestatud osaliselt.</p> <p>Teie kinnistud koos puhveralaga 1 000 m (arvestatakse olemasolevast eluhoonest) arvestatakse tuulikupargi alast välja.</p>

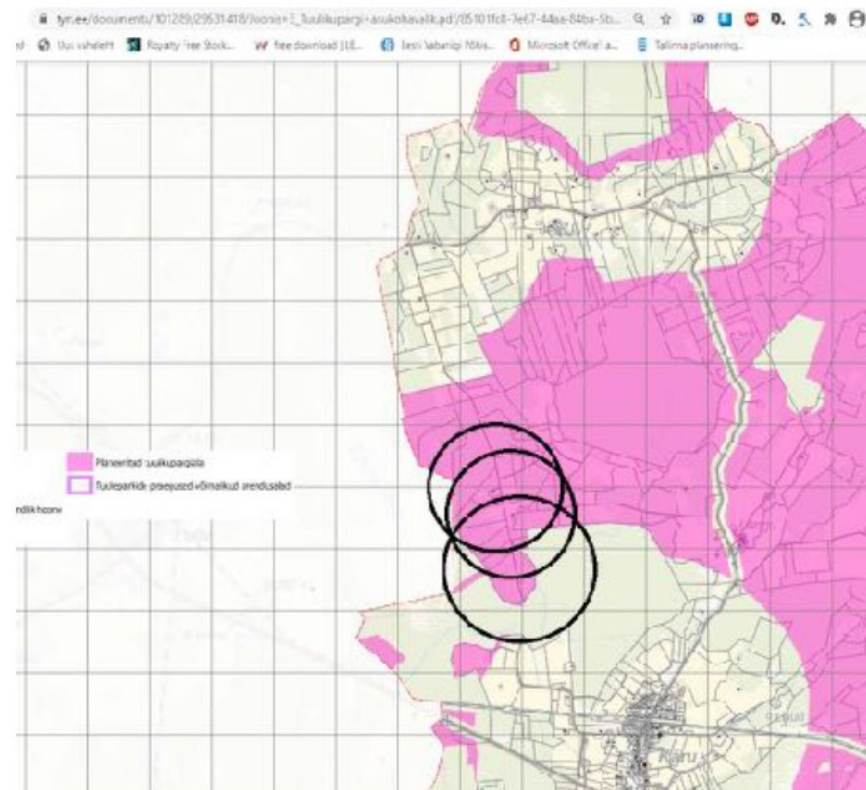
JOONIS 1:

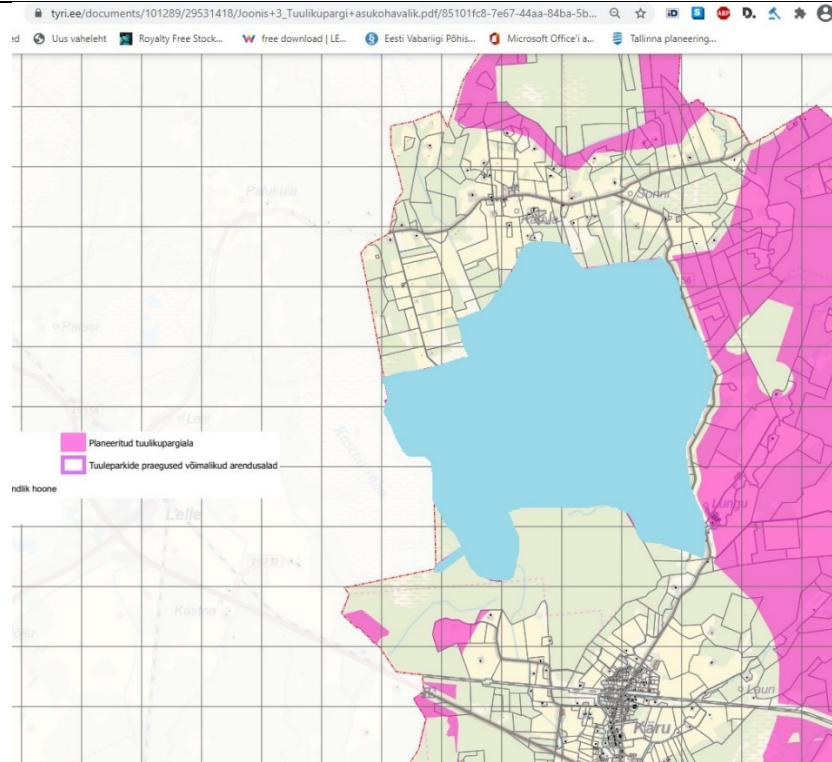
1 km raadiuses alad Perniko, Saare ja Ülesoo talude timber

JOONIS 2:

1 km raadiuses alad Analüüsi kaardil

Joonis 3. Ettepanek.

Valdar Mändel

08.02.2021

Ütlesite õigesti, et üldplaneeringu ajaline raamistik on üle 10 aasta ning kinnitasite ühtlasi, et seadusandluse tasemel ei ole reguleeritud tuulikute kaugust elamust. Türi vald võtab endale siinkohal ülisuure vastutuse arvuliste normatiivide kehtestamisel. Seetõttu tuleks vältida ka piisavalt põhjendamata numbriliste piirangute kirjutamise üldplaneeringusse. Kindlasti ei tohi tuulikuparkidega seonduvaga aluseks võtta ainult Saarde valla KSH, kuna:

- Ühes geograafilises punktis tehtud modelleerimise tulemusi ei saa automaatselt teise kohta üle viia
- Modelleeris seal 1 inimene 1 tarkvaraga ehk tulemused ei ole kontrollitud

Selgitus. KSH aruande koostamisel on arvestatud kõikide kättesaadavate tuulikuparkide KSHdega ja nende raames tehtud modelleerimistega, samuti tuulikute põhjustatud müratasemete mõõtmistega jms. Lisaks viidi läbi Kädva küla territooriumil, Kastna rabast idasse jääval alal ühe võimaliku tuulikupargi müra leviku modelleerimine, arvestades kohapealseid tingimusi. Sisendina

	<p>- Arvestades tuulikuparkide rajamise suurt maksumust, on ka korrupsiooni risk igal tasandil ülisuur.</p>	<p>kasutati isegi kõrgemaid tuulikuid, kui Kaitseministeerium lubab ja seejuures väga suure võimsusega. Modelleerimistulemused näitasid, et öine sihtväärtus 40 dB on tagatud ca 500-800 m kaugusel tuulikupargist ja öine piirväärtus 45 dB ca 300-400 m kaugusel tuulikupargist. Arvestades arvutusmetoodikas kasutatud konservatiivseid arvutusparameetreid võib eeldada, et tegelik igapäevane müratase jääb veelgi rohkem öisest sihtväärtusest (40 dB) madalamaks ja tuuliku ning elamualade vahele jääb praeguse tuulikute asendiskeemi kohaselt minimaalsest vajalikust selgelt suurem puhverala.</p>
	<p>Türi valla üldplaneeringu punktis 5.2.2.2 Tuuleenergia/Tuulegeneraatori püstitamise tingimused lõigus 4) on positiivse uuendusena (võrreldes AS Kobras esmase tööga) sisse toodud valem $1,5x (H+D)$ tuulegeneraatori minimaalse kauguse määramiseks hoonest. H- tuuliku masti kõrgus ja D- tiiviku diameeter. Millise insenerarvutuse tulemusena on see valem saadud? Teie poolt allikana viidatud Saarde valla KSH sellist valemit ei sisalda.</p>	<p>Selgitus. Antud tingimus puudutab kõiki hooneid (v.a eluhooned) ning eesmärk on tagada nende esmane ohutus ehk kui mingil põhjusel masti konstruktsioon peaks purunema, siis ei kuku tuulegeneraator otse hoonele.</p>

		 <p><i>Pilt: TheCivilEngineer.org (09.01.2017 Wind turbine collapse in eastern Germany)</i></p>
	<p>Türi valla üldplaneeringu punktis 5.2.2.2 Tuuleenergia/Tuulikupargi arendamise tingimused lõigus 2) on määratud tuulikupargi minimaalseks kauguseks elamust 1 000 m ilma omaniku loata. Millisest allikast(ja miks just sellest? Alternatiive on ju palju.) on toodud number võetud?</p> <p>Ei ole kindlasti õige kehtestada tuulikupargi minimaalset kaugust elamust ilma tuulikute kõrgust arvestamata.</p>	<p>Selgitus. Aluseks on võetud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 13.03.2019 kiri nr 17-7/2019/2142 kohalikele omavalitsusüksustele, kus antud soovituslik kaugus välja toodud.</p> <p>Soov on tekitada eluhoonete omanikele kindlustunne, et ligemale kui 1 km ilma eelneva kokkuleppeta ükski tuulikupark ei tule. 1 km kaugusel on ka Kaitseministeeriumi poolt lubatud kõrgeimate ja võimsaimate tuulikute poolt tekitatud müratase piirväärtusest madalam.</p>
	<p>Saarde valla KSH punktis 6.3.1.1. / müra leviku modelleerimine (lk 44) võeti tuuliku masti kõrguseks 135 m (ainult!). Modelleerimise tulemusena saadi 1,1 km kaugusel asuvate kinnistute eluhoonete juures müratasemeks 36 -38dB. Müra sihtväärtuseks on öösel 35dB!</p>	<p>Selgitus. KSH koostamisel võeti aluseks tehtud tööd ja uurimused ja olemasolev info. KSH aruandes on käsitletud ka asukohapõhist</p>

	<p>On võimalik võrrelda uuringus modelleeritud ja tegelikku olukorda Porkuni lähedal Aburi tuuliku näitel, mis on Eesti sisemaal ainus sellise võimsusega masin, kuigi vaid 145 m (mast 105 m) kõrgune. Mõõtmine 5 jaanuaril näitas, et ca 600 m raadiuses modelleeritud 30 dB ringi sees oli modelleeritud näitaja korduvalt (sh ka keskmiselt) ületatud, maksimum oli 54 dB, spetsiifiline vihin on selgelt kuuldav. Maapinnal oli tollel hetkel tuult ca 2-4 m/s jagu ehk koormus polnud maksimumis. Modelleerijaks oli Aburi tuuliku projekteerimisel sama inimene, kes Saarde valla KSH mürateema eest vastutas.</p>	<p>modelleerimist, mis on koostatud Käru ja Lungu piirkonna kohta.</p> <p>Müra puhul rakendatakse olemasolevate hoonete puhul piirväärtust. Juhul, kui piirkonda planeeritakse uue elamu rajamist pärast tuulikupargi planeeringu kehtestamist, rakendub samuti tuulikupargi arendaja poolt piirväärtuse tagamise kohustus. Sihtväärtuse tagamine saab olla pigem tuulikuarendaja vastutulek kohalikele elanikele, aga mitte õigusaktidest tulenev nõue.</p>
	<p>Türi valla üldplaneeringu punktis 5.2.2.2 Tuuleenergia/Tuulikupargi arendamise tingimused lõigus 3) on määratud tuulikupargi minimaalseks kauguseks tiheasustusalast 2000 m. (AS Kobras esialgses töös oli 1 500m). Millisest allikast on see number võetud? Lähtudes tiheasustuses eksisteerivast enda mürafoonist (AS Kobras analüüsis oli müra ainuke EV seadusandlusest tulenev vahekauguste määramise kriteerium), peaks olema tiheasustuse minimaalne kaugus tuulikupargist väiksem kui hajaasustusel.</p>	<p>Selgitus. Aluseks on võetud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 13.03.2019 kiri nr 17-7/2019/2142 kohalikele omavalitsusüksustele, kus antud soovituslik kaugus välja toodud.</p> <p>Tuulikupargi asukohavaliku analüüsi tutvustamisel esitati mitmeid ettepanekuid tiheasustusalast kauguse suurendamiseks, mida otsustati arutelude käigus ka teha.</p>
	<p>Kui tuulikupark on ehitatud ja on kahtlus, et tekitatav müratase ületab lubatu, milline on seadusandlik käik? Kas Türi vallavalitsus tellib mõõtmised? Kui need näitavad mürataset üle lubatu, mis saab edasi? Tuulikut ju teise kohta ei vii. Kas ainus juriidiline viis tuulikute peatamiseks on aeganõudev kohtutee? Kas Türi vallavalitsus võtab oma kanda kõik asjaajamised ja kulud või jäävad need asjast huvitatud kogukonna kanda? Mis saab juhul, kui</p>	<p>Selgitus. Mürataseme tagamise eest vastutab arendaja, kohalik omavalitsus saab juhtida tema tähelepanu võimalikust müra normtaseme ületamisest tulenevate probleemide ennetamisele eelkõige müra modelleerimisel kasutatavate algparameetrite</p>

	<p>modelleerimisel oli tuulikupargi ja elamu vahel mets (ja saadi müratase alla lubatud normi), kuid RMK näiteks võtab selle metsa maha ning müratase läheb üle normi?</p>	<p>valiku kaudu. Litsenseeritud müra modelleerimise programmid on tänapäeval sedavõrd heal tasemel, et õigete algparameetrite kasutamisel vastavad tulemused tegelikkusele. Müra modelleerimine toimub pigem nõu halvimate (ebasoodsaimate, konservatiivsete) tingimustega, st müra modelleerimisel ei arvestata tuule suundi, vaid üldist tuule kiirust, peegeldades halvimat müra levimise olukorda. Metsa olemasoluga müra modelleerimisel niikuinii ei arvestata. Hendrikson&Ko OÜ on Lungu piirkonna tuulikupargi müra modelleerimisel kasutanud konservatiivset arvutusmetoodikat (arvutusmudelil heli peegeldava pinnase kasutamine, maksimaalne müra levik samaaegselt kõigis suundades, reaalses oludes saab mürakaardil esitatud situatsioon korruga esineda ainult ühes suunas), et tagada minimaalsest vajalikust suuremat puhverala. Osade tuulikumudelite korral on võimalik ka mürataset mingil määral alandada töörežiimi optimeerimise kaudu.</p> <p>Juhul, kui peaks esinema olukord, et lähimal müratundlikulalal müra normtasest ületatakse, siis on müraallika valdaja ikkagi tagama normidele vastavuse ja kui tehniline võimekus selleks puudub, siis ei tohi tuulik töötada.</p>
--	--	--

		<p>Samas tuleb tähelepanu juhtida, et müra mõõtmine ei ole lihtne, kuna looduslikust foonist on tihtipeale raske eristada tuuliku tekitatud müra. Tuulikute tekitatud müra mõõtmise teeb keeruliseks asjaolu, et mürateke on kõrgem suuremate tuule kiiruste juures. Tuule kiiruse kasvades aga suureneb ka loodusliku fooni osakaal ning tuulikute poolt tekitatav müra pole enam selgesti eristatav (nt lehtede liikumisest tulenev heli võib olla kõrgem tuulikute omast).</p>
	<p>Euroopa Liidu ametlikud suunised liikmesriikidele on selgelt antud avamere tuulikuparkide rajamisele. Tänapäevaks on juba ka olemas tehnoloogia nn „ujuvate tuulikute“ga, mis on keskkonnasõbralikumad (merel on tuuleressurss suurem ning tuulikute vajalik kõrgus minimaalse vajaliku energiatiheduse saamiseks suurusjärgu võrra väiksem kui maismaa sisealadel, ei vajata massiivseid betoonist vundamente). Eesti tingimustes võiksime potentsiaalsete arendusaladena tingimisi lisada maa-alad, kus on loodus juba inimtegevuse poolt kahjustatud (Kirde-Eesti põlevkivikaevanduste alad, suured turbarabad). Ei ole ühtegi tehnilis-majanduslikku põhjendust, miks peaks üldplaneeringus üldse ette nägema võimalikku arendustegevust Türi vallas, kus sellised alad puuduvad ning tuulikuparkide rajamine kahjustaks pöördumatult kindlasti loodust. Argument Kaitseministeeriumi piirangutest-lubadest ei ole arvestatav – üldplaneeringu ajaline raamistik on üle 10 aasta. Fakt, et tuulikute töö segab õhuseireradareid on hoopis teises ajalisel dimensioonis. Tegemist on tarkvaralise probleemiga, mille kõrvaldamine on oluliselt kiirem, arvestades tehnoloogia arengut. Praegustel, kinnitamata,</p>	<p>Selgitus. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on oma 13.03.2019 kirjas nr 17-7/2019/2142 „<i>Taastuenergia kajastamine kohalike omavalitsuste üldplaneeringutes</i>“ soovitanud kaaluda võimalusi tuuleenergia tootmiseks vajalike alade leidmiseks.</p> <p>Üldplaneeringu ega KSH ülesanne ei ole tegeleda tuulikuparkide tootlikkuse ja tasuvusega. Tuulikuparki ei rajata niikuinii, kui selleks puudub piisav tuuleressurss ning ei tasu end ära.</p> <p>Üldplaneeringu koostamisel saab tegeleda ainult praeguste Kaitseministeeriumi poolt edastatud andmetega, tulevikuolukord on</p>

	<p>andmetel valmib Kaitseministeeriumi uus radar aastaks 2024, mille järgi saadakse arendada lõpuni Aidu tuulikuparki ning algatada ka uute parkide projekteerimist Ida-Virumaal. Samuti muutub sel ajal oluliselt ka praegu AS Kobras töö aluseks olev kaitseministeeriumi piirangute kaart ning suure tõenäosusega võiks hakata arendama tuulikuparke tervel Türi valla territooriumil.</p> <p>Kui uskuda levinud (kuid kontrollimata) väidet, et uus radar maksaks ca 25 miljonit eurot, siis riiklikul tasandil saaks soovi korral ju kohe ka selle kulu anda arendajate kanda – võrreldes tuulikuparkide rajamise maksumusega (hetke hindades ca 1,2 milj EUR/MW, võrdluseks Eestis seni ehitatud parkide koguvõimsus on üle 300 MW), ei ole see just ülisuur lisakulu. Sel viisil saaks hakata arendama näiteks igati sobivamasse Kirde-Eesti piirkonda tuulikuparke.</p>	<p>ennustamatu ja seega ei ole võimalik sellega arvestada.</p>
	<p>Eesti halvima tuuleressursi ja looduslike tingimuste (samuti puuduvad suured inimtegevuse poolt kahjustatud alad) poolest Türi vallale sarnase Viljandi valla üldplaneeringust leiame "Väiketuulikutest suuremaid tuulegeneraatoreid rootori pindalaga üle 200 m² ja/või tuuliku kõrgusega üle 30 m rajamine ei ole lubatud".</p> <p>https://www.viljandivald.ee/documents/11546/22116216/4.1.+YP_seletuskiri.pdf/46116525-9fd5-419d-84c8-f81e6de546ea</p> <p>Millistel põhjustel peab Türi vald oma üldplaneeringus kehtestama oluliselt teised näitajad?</p> <p>Loodan Teie poolt saada küsimustele vastused enne avaliku arutelu koosolekut.</p>	<p>Selgitus. Viljandi vald ei asu piirkonnas, kuhu oleks üldse võimalik tuulikuparke rajada riigikaitsealistest piirangutest tulenevalt.</p> <p>Türi valla Käru piirkond on aga üks väheseid maismaa alasid, kus oleks võimalik arendada kuni 150 m kõrguste tuulegeneraatoritega tuulikuparke.</p> <p>Tuuleressursi uuritakse järgmises, detailplaneeringu staadiumis.</p> <p>Tuulikupargi arendamise ala ei sea piiranguid arendustegevuseks sellel alal muudel eesmärkidel. Kui maaomanik soovib sellel alal ehitada elamut või muud ehitist, siis ei tulene</p>

		ehitusala kattumisel tuulikupargi alaga tema jaoks takistus, vaid vastupidi - võimalik tuulikupargi arendaja peab arvestama siis juba rajatud elamuga (või muu ehitisega). Arvestamise vajadus hakkab kehtima alates hetkest, kui kohalik omavalitsus on projekteerimistingimused elamu või muu ehitise rajamiseks väljastanud.
	Juhul, kui ei leidu põhjalikke vastuseid käesolevas kirjas tõstatatud küsimustele, oleks ehk õigem asuda Viljandi vallaga samale positsioonile tuulegeneraatorite piirangute osas?	Selgitus. Viljandi vald ei asu piirkonnas, kuhu oleks üldse võimalik tuulikuparke rajada riigikaitselistest piirangutest tulenevalt.
Mario Piirmets 18.02.2021	Väike täpsustus üldplaneeringu osas. Nimelt oleks mul maaomanikuna (Tedre 4 ja Tedre 2) soov, et uues üldplaneeringus jääks Lokuta jõe suhtes vähendatud ehituskeeluvöönd kehtima. See on varasemalt kinnitatud Öunapuu detailplaneeringuga.	Seisukohaga arvestatud. Kõik detailplaneeringutega vähendatud ehituskeeluvööndid jäävad kehtima ka peale üldplaneeringu kehtestamist.
Transpordiamet (Marek Lind, juhtivspetsialist) 18.02.2021 kiri nr 7.1-2/21/411-3	Sõnastada seletuskirja osa 5.1.1 Teed lg 1 (lk 47) järgnevalt: „Rajatise asukoht kooskõlastada riigitee omanikuga juhul, kui rajatise kõrgus on suurem kui kaugus äärmise sõiduraja välimisest servast. Tuulegeneraatorite ja tuulikuparkide kavandamisel arvestada, et elektrituulik ei tohi avalikult kasutatavatele teedele (sõltumata nende funktsioonist, liigist, klassist ja lubatud sõidukiirusest) paikneda lähemal kui 1,5x(H+D) (sealjuures H=tuuliku masti kõrgus ja D=rootori e. tiiviku diameeter). Väikese kasutusega (alla 100 auto/ööpäevas) avalikult kasutatavate teede puhul võib põhjendatud juhtudel riskianalüüsile tuginedes ja teeomaniku nõusolekul lubada planeeringus elektrituulikuid teele lähemale, kuid mitte lähemale kui tuuliku kogukõrgus (H	Seisukohaga on arvestatud.

	<p>+ 0,5D). Tuulegeneraatorite ja tuulikuparkide rajamisel arvestada ka seletuskirja punktis 5.2.2.2 toodud nõudeid.</p>	
	<p>Kasutada mõiste „riigimaantee“ (nt lk 42 lg 6, lk 48 lg 6) asemel „riigitee“ või „riigi põhimaantee“, „riigi tugimaantee“ jne.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>
	<p>Palume arvestada, et kuigi üldplaneeringu ala jääb lennuväljade lähiümbrusest välja, tuleb kohalikul omavalitsusel vastavalt lennundusseaduse § 35 lg 2 ja lg 4 kõik üle 45 meetri kõrgust ehitist hõlmavad detailplaneeringud ja ehitusprojektid Transpordiametiga kooskõlastada.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>
<p>Maaeluministeerium (Tiina Saron, kantsler) 19.02.2021 kiri nr 4.1-5/34-1</p>	<p>Seletuskirja jaotises 2.5 „Hajaasustusala“ kohaselt on hajaasustusega ala territoorium väljaspool tiheasustusala ja kompaktse asustusega ala, mis hõlmab suurema osa valla territooriumist ning millele üldjuhul juhtotstarbeid ei määrata. Hajaasustuslal on kavas määrata juhtotstarve üksnes mäe- ja turbatööstuse maa-ala, supelranna maa-ala ning puhke- ja virgestustegevuse maa-ala kohta. Jaotises 2.5 on märgitud, et hajaasustuslal on võimalik kavandada erinevaid uusi maakasutusotstarbeid vastavalt ette nähtud tingimustele ning asukohast tulenevatele kohaspetsiifilistele tingimustele. Sellest järeldub, et põllumajandusmaale, sealhulgas väärtuslikule põllumajandusmaale, ei kavandata määrata põllumajandusmaa sihtotstarbelist kasutamist tagavat juhtotstarvet. Nimetatut silmas pidades märgime, et seaduse eelnõus on kavandatud täiendada planeerimisseaduse § 75 lõikega 5, mille kohaselt tuleb väärtuslikule põllumajandusmaale määrata põllumajandusmaa sihtotstarbelist kasutamist tagav maakasutuse juhtotstarve.</p>	<p>Seisukohaga mitte arvestatud. Üldplaneeringus ei peeta vajalikuks ja põhjendatuks eraldiseisva juhtotstarbe määramist väärtuslikule põllumaale. Seni, kuni vastavasisulist õigusakti ei ole kehtestatud, ei ole põhjendatud ja ei peeta vajalikuks vastavasisulise juhtotstarbe määramist.</p>
	<p>Maaeluministeeriumi arvates on üldplaneeringuga kavandatud väärtusliku põllumajandusmaa kohta seatud kaitse ja kasutustingimused tõhusad,</p>	<p>Teatavaks võetud.</p>

	<p>veenvad ja väärtuslikku põllumajandusmaad realselt kaitsvad ning kooskõlas eelnõu põhimõtetega.</p>	
	<p>Üldplaneeringuga kavandatakse väärtuslike põllumajandusmaadena käsitleda alasid, mis on suuremad kui viis hektarit. Seetõttu peame vajalikuks juhtida tähelepanu asjaolule, et seaduse eelnõus kavandatu kohaselt tuleb üldplaneeringuga määrata väärtuslikuks põllumajandusmaaks vähemalt kahe hektari suurune väärtusliku põllumajandusmaa massiiv. KSH aruande jaotises 3.2.5.1 „Väärtuslik põllumajandusmaa“, kus on analüüsitud väärtuslike põllumajandusmaade määramise põhimõtteid ja seoseid Järva maakonnaplaneeringus 2030+ ja Rapla maakonnaplaneeringus 2030+ kehtestatud põhimõtetega, toodud käsitlusest selgub, et Türi üldplaneeringuga kavandatud väärtusliku põllumajandusmaa algsuurus ei ole kooskõlas ka Järva- ja Rapla maakonnaplaneeringuga väärtusliku põllumajandusmaa kohta seatud põhimõttega. Sellest tulenevalt palume põhjalikumalt kaaluda väärtusliku põllumajandusmaa massiivi viie hektari algsuuruse põhjendatust ning hinnata mõjusid, mis kaasnevad kahe kuni viie hektari suuruste massiivide väärtuslikest põllumajandusmaadest väljaarvamisega.</p>	<p>Selgitus. Üldplaneeringu koostamise käigus on väärtuslike põllumajandusmaade osas läbi arutatud massiivide suurused. Arvestades tänapäevaseid põlluharimisviise ja tehnika kasutamist, on töörühm seisukohal, et alla viie hektari suuruseid põllumaa massiive ei ole mõistlik käsitleda väärtuslike põllumajandusmaadena. Tänapäevase tehnikaga on keerukas ja kulukas töötada väikestel põldudel ning seetõttu maaharija eelistab kompaktsed ja pindalalt suuremat põllumassiivi.</p> <p>Kuna Türi vald on kahaneva elanike arvuga ja vananeva elanikkonnaga maavald, siis ei ole sellist ehitus- ja arendussurvet, mis seaks ohtu alla 5 ha suuruste põllumassiivide säilimise. Neid põllumajandusmaid saab endistviisi edasi harida, puudub oht, et need võetakse suures ulatuses muul otstarbel kasutusele.</p> <p>KSH aruannet täiendatakse selles osas.</p>
	<p>Lisaks väärtusliku põllumajandusmaaga seotud temaatikale soovime juhtida tähelepanu seletuskirja jaotises 5.2.4.1 „Sademevee ärajuhtimine“ käsitletud sademevee juhtimisega seotud küsimuste käsitlemisele. Peame vajalikuks osundada maaparandusseaduse §-s 53 sätestatule, mille kohaselt saab</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p> <p>Seletuskirja on lisatud „<i>Kui ehitustegevuse käigus või ehitamise tulemusena juhitakse sadevett maaparandussüsteemi, tuleb tasuda</i></p>

	<p>nimetatud paragrahvis toodud tingimuste täitmisel sademevett (lisavett) juhtida ka maaparandussüsteemi koosseisu kuuluvatesse veejuhtmetesse ja eesvooludesse. Sellisel juhul aga tuleb arvestada maaparandussüsteemi hoiutööde mahu ning sellega seotud hoiukulude suurenemisega.</p> <p>Selgitame, et maaparandusseaduse § 53 lõikes 9 on sätestatud, et kui selle maaparandussüsteemi, millesse lisavett juhitakse, ühishoiuks on moodustatud maaparandusühistu, osaleb maaparandussüsteemi lisavett juhtiv isik maaparandushoiukulude katmisel Põllumajandusameti määratud ulatuses. Muul juhul ehk olukorras, kus maaparandusühistut ei ole moodustatud, peab lisavett juhtiv isik arvestama kohustusega korraldada maaparandushoiutööde eest tasumise muudel asjaõigusseadusest tulenevatel alustel. See tähendab, et igal juhul peaks isik, kes ehitustegevuse käigus või ehitamise tulemusena hakkab juhtima sadevett maaparandussüsteemi, teadma, et tal lasub kohustus tasuda lisavee juhtimisega kaasnevad maaparandushoiu kulud.</p> <p>Seda silmas pidades ning juhuks, kui sadevee juhtimiseks kavandatakse kasutada ka maaparandussüsteemi, peame õigeks, et kõnealuses jaotises käsitletakse ka lisavee maaparandussüsteemi juhtimisega seotud nõudeid.</p>	<p><i>lisavee juhtimisega kaasnevad maaparandushoiu kulud.</i></p>
<p>Maa-amet (Tambet Tiits, peadirektor) 22.02.2021 kiri nr 6-3/20/3297-10</p>	<p>Palusime oma 10.06.2020 ja 18.08.2020 kirjades muuta seletuskirja, sõnastades teede mustkattega seonduva selgemalt soovitusena, kuna seletuskirja peatükis „2.7.12 Mäe- ja turbatööstuse maa-ala“ kaevandamistegevusele kehtivate üldiste põhimõtete all on märgitud, et uute kaevanduste kasutuselevõtmisel tuleb eelistada alasid, mis asuvad asustatud aladest ja puhkealadest võimalikult eemal, sealjuures tuleb arvestada kaevandatud maavarade transpordiga kaasnevate negatiivsete mõjude ja asjakohaste leevendusmeetmetega (nt mustkatte rajamine väljaveoteedele) ning kui kaevise väljavedamisel tekkiv tolm põhjustab häiringuid elanikele,</p>	<p>Selgitus. Oleme teadlikud, et kaevandamisloaga ei reguleerita väljaspool mäeeraldise ja selle teenindusmaa piire kaevandamisega seotud tegevusi. Üldplaneeringusse lisatakse täpsustusena, et kui tulevikus hakatakse teid kasutama kaevandatud materjali väljaveoks, tuleb teede valdajal ja kaevandamisloa omajal sõlmida kokkulepe, mis sätestaks konkreetse tee või</p>

	<p>peab kaevandamise ajal kaevandaja hoidma teed tolmuwabana, kuni väljasõiduni olemasolevale tolmuwabale teele.</p> <p>Oma 24.07.2020 seisukohtades kirjeldate, et seisukohaga mitte arvestatud. Selgitate, et seletuskirjas on toodud, et „tuleb arvestada kaevandatud maavarade transpordiga kaasnevate negatiivsete mõjude ja asjakohaste leevendusmeetmetega“. Sulgudes toodud mustkatte rajamine on vaid näide ning võimalik on teiste leevendavate meetmete rakendamine.</p> <p>Selgitame veelkord, et kaevandamisloaga ei reguleerita väljaspool mäeeraldise ja selle teenindusmaa piire kaevandamisega seotud tegevusi ja neist tulenevat keskkonnamõju. Kui tulevikus hakatakse teid kasutama kaevandatud materjali väljaveoks, tuleb teede valdajal ja kaevandamisloa omajal sõlmida kokkulepe, mis sätestaks konkreetse tee või teelõigu kasutamise õigusega seotud tingimused. Üldplaneeringu seletuskirjas kirjeldatud nõuded võivad kujuneda ebaproportsionaalseks ja seetõttu takistada juurdepääsu maavarale ning mõjutada negatiivselt maavara kaevandamisväärsust. Palume jätkuvalt seletuskirja muuta, sõnastades teede mustkattega seonduva selgelt soovitusena (nt võimalusel mustkatte rajamine väljaveoteedele, kuivadel perioodidel teede kastmine jne).</p>	<p>teelõigu kasutamise õigusega seotud tingimused.</p>
	<p>Maa-amet ei nõustunud oma 10.06.2020 ja 18.08.2020 kirjades üldplaneeringu seletuskirja peatükis „2.7.12 Mäe- ja turbatööstuse maa-ala“ lõigus kirjeldatuga, mille kohaselt uue või laiendatava karjääri (mäeeraldise ja selle teenindusmaa) vahemaa elamutega peab olema vähemalt 150 m. Sama mõtet on kirjeldatud ka KSH aruande eelnõus. Selgitame veelkord, et kaevandamisloa taotluse menetluse käigus küsitakse kohaliku omavalitsuse üksuse arvamust, mille käigus on võimalik esitada põhjendatud tingimusi kaevandamisloa andmisele, mille suhtes loa andja teeb kaalutletud otsuse. Palusime oma 10.06.2020 ja 18.08.2020 kirjades täpsustada, et uue või</p>	<p>Seisukohaga mitte arvestatud. Juriidiliselt on kohalikul omavalitsusel õigus arvamust avaldada ja tingimused üldplaneeringus piirduvad üksnes arvamuse sisule suuna andmisega. Toote ka ise oma seisukohas välja, et kaevandamisloa taotluse menetluse käigus küsitakse kohaliku omavalitsuse üksuse arvamust, mille käigus on võimalik esitada põhjendatud tingimusi kaevandamisloa</p>

	<p>laiendatava karjääri vahemaa elamutega võiks võimalusel olla vähemalt 150 m. Elamu asumisel lähemal kui 150 m on soovitatav rajada müratõkkevallid.</p> <p>Oma 24.07.2020 seisukohtades kirjeldate, et seisukohaga mitte arvestatud. Lisaks kirjeldate, et selleks, et kogu omavalitsuse piires kehtiks kõigile karjääridele ühesugused tingimused, mida kaevandamisloa taotluse menetluse käigus esitada, on antud nõue ära toodud üldplaneeringu seletuskirjas. Hetkel puudub põhjendus, miks peaksime antud nõuet käsitlema soovitusena. Müratõkkevallide rajamise vajadus otsustatakse eraldiseisvalt kaevandamisloa menetluse käigus.</p> <p>Maa-amet ei nõustu jätkuvalt üldplaneeringus tehtud ettepanekuga, mille kohaselt üldplaneeringuga seatakse kaevandamisele seadusest mittetulenevaid piiranguid. Üldplaneeringus kirjeldatud uue või laiendatava karjääri (mäeeraldise ja selle teenindusmaa) elamutega vähemalt 150 m vahemaa määramisel ei ole tagatud olemasoleva olukorra säilimine maavarvarule juurdepääsu osas ning see on vastuolus MaaPS § 14.</p> <p>Kaevandamisloa taotluse menetluse käigus küsitakse kohaliku omavalitsuse üksuse arvamust taotluse ning taotluse kohta antava haldusakti eelnõu osas, mille käigus on kohaliku omavalitsuse üksusel võimalik esitada põhjendatud tingimusi kaevandamisloa andmisele. Esitatud tingimuste suhtes teeb loa andja kaalutletud otsuse. Täpsustame, et maavara saab kaevandada vaid seal, kus see taastumatu loodusvarana on kuni sadu miljoneid aastaid tagasi tekkinud.</p> <p>Tagamaks olemasoleva olukorra säilimist maavaravarule juurdepääsu osas palume jätkuvalt kõnealune tingimus sõnastada üldplaneeringus soovitusena, mitte nõudena: „Uue või laiendatava karjääri (mäeeraldise ja selle teenindusmaa) vahemaa elamutega on soovitatavalt vähemalt 150 m“.</p>	<p>andmisele, mille suhtes loa andja teeb kaalutletud otsuse. Vahemaa elamutega 150 m on omavalitsuse selge soov ning on aluseks endapoolse seisukoha kujundamisel kaevandamisloa menetluse käigus, mille arvestamist/mittearvestamist kaalub Keskkonnaamet loa väljaandmisel.</p>
--	--	--

	<p>Joonise „Taristu ja tehnovõrgud“ järgi ulatuvad planeeritavad tuuleparkide alad ja Epu-Kakerdi maardla Lõõla maardlaosale, Loosalu ja vähesel määral ka Kastna turbamaardlatele. Palume lisada seletuskirja peatükki „5.2.2.2 Tuuleenergia“ selgituse, et tuuleparkide rajamisel maardla alale peab maavara olema eelnevalt ammendunud või peab selleks olema saadud MaaPS alusel kooskõlastus või luba. Palume üldplaneeringu seletuskirjas tuua välja ka asjaolu, et üldplaneeringus maardla alale tuuleparkideala märkimine ei tähenda MaaPS alusel maardla alale tuuleparkide rajamiseks antava kooskõlastuse olemasolu. Maardla alale tuulepargi rajamiseks detailplaneeringu koostamine, projekteerimistingimuste või ehitusloa vm sarnase dokumendi taotlemine vajab igakordselt MaaPS alusel kooskõlastuse või loa saamist.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>
<p>Tommy Biene 22.02.2021</p>	<p>1. Türi valla üldplaneeringu seletuskiri p.1.2 kirjeldab: “<i>Keskustes pööratakse tähelepanu olemasoleva ehitatud keskkonna taaskasutusele võtmisele või tihendamisele uute asustamata alade kasutuselevõtu asemel keskustest väljaspool.</i> ” ja “<i>Tootmise arengut suunatakse olemasolevale Lokuta ettevõtlusalale ning kasutusest väljalangenud aladele Türi-Alliku, Kabala, Oisu ja Reopalu piirkonnas. Tähelepanu on pööratud ka taastuenergia tootmisele nii, et see ei kahjustaks kohaliku omavalitsuse väärtusi, kuid võimaldaks taastuenergia kasutusele võtmist kui ka tootmist.</i> ” Muuhulgas defineerib seletuskiri ka üheselt, et Türi valla peamiseks väärtuseks on kaunis looduskeskkond.</p> <p><u>KHS aruandest ja teistest dokumentidest selgub, et eksperdid ei arvesta üheselt kirjeldatud eesmärgi tööstusalade tihendamiseks ning taaskasutuselevõtuks. Vastupidiselt soovitakse tuulikuparkide rajamist uutele, keskustest võimalikult kaugemale jäävatele aladele, seni tootmisest puutumata loodusesse. Soovin selgitust, miks tuulikuparkide potentsiaalsete</u></p>	<p>Selgitus. Kahjuks ei soovi ükski inimene tuulikuparki oma tagaõue ehk paratamatult tuleb need paigaldada (tihe)asustusest eemale. Samuti tuleb tuulikupargi rajamisel tagada kõik keskkonnanõuded sh müra normtasemed, mille tõttu samuti ei ole võimalik tuulikuid asustusele lähedale paigaldada.</p> <p>Tuulikupargi rajamisega paratamatult tõesti mingi osa looduskeskkonnast hävib, kuid tuulikuparki tervikuna arvestades on selle osakaal väike: looduslik keskkond hävib vaid otseselt tuuliku alla jääval alal ning tuulikuid teenindava taristu (elektriliinid, teed) rajamiseks.</p>

	<p><u>alade kirjeldamisel kaartidel jm. ei arvestata seletuskirjas jm planeeringu dokumentatsioonis üheselt kirjeldatud põhimõtteid, kui suured on planeeritud tuuleenergeetikast vallale laekuvad tulud, et on põhjendatud väga suurel territooriumil väärtusliku looduskeskkonna hävinemine?</u></p>	<p>Üldplaneeringu seletuskirja ja KSH aruannet täiendatakse tuulikute ja taristu rajamisel muudetava looduskeskkonna osas.</p>
	<p>2. Lähtuvalt planeerimisseadusest ning levinud praktikast, missugusest on juttu ka üldplaneeringu koostamise dokumentatsioonis, on üldplaneeringu eesmärgiks anda lisaks muule ka informatsiooni tulevikus aset leidvate majandusotsuste tegemiseks. Valla poolt tuulikuparkide alade määratlemine eeldab seega, et kõik maaomanikud on andnud nõusoleku nende maadele potentsiaalselt naabrite tegevusvabadust kitsendava, uue kasutusotstarbe andmisel.</p> <p><u>Tuginedes üldteada seadustele, mis sätestavad omandi puutumatus, soovin teada miks ei ole vald käesoleva planeeringu menetlemise käigus küsinud kordagi Kolme T OÜ osaühingult kirjalikku nõusolekut ettevõttele kuuluvate maade potentsiaalselt tuulikuparkide aladena defineerimisel?</u></p>	<p>Selgitus. Üldplaneeringus kajastatud potentsiaalne tuulikupargi arendamise ala on on territoorium, kus on võimalik edasi uurida tuulikupargi rajamise võimalusi ja tingimusi järgmises, detailplaneeringu etapis. Vastavalt üldplaneeringus toodud tingimustele tuleb detailplaneeringu koostamisel küsida kirjalik nõusolek kõigilt maaomanikelt, kelle maaomand jääb tuulikust 1 000 m raadiusesse.</p> <p>Ainult üldplaneeringu alusel ei ole võimalik alale tuulikuid püstitada (ÜP alusel ei väljastata projekteerimistingimusi) ning seetõttu ei ole põhjendatud antud etapis kõigilt maaomanikelt nõusoleku küsimine.</p>
	<p>3. Soovin teatada, et Kolme T OÜ ei planeeri osaleda tuulikuparkide rajamises ning seega soovime, et üldplaneeringus ei kirjeldataks katastriüksust nr. 37501:002:0590 potentsiaalse tuulikuparkide rajamise alana, palume teha kaartidele vastavad muudatused.</p> <p><u>Seoses võimalusega, et üldplaneeringuga luuakse meie perekonnale ja meie ettevõtetele määratlemata ulatusega uued keskkonnahäiringud, soovin nimekirja valla katastriüksuste omanikest kes on andnud nõusoleku käesoleva üldplaneeringu raames tuulikuparkide rajamiseks? Kui vald ei ole</u></p>	<p>Selgitus. Tuulikupargi arendamise ala ei sea piiranguid arendustegevuseks sellel alal muudel eesmärkidel. Kui maaomanik soovib sellel alal ehitada elamut või muud ehitist, siis ei tulene ehitusala kattumisel tuulikupargi alaga tema jaoks takistusi, vaid vastupidi - võimalik tuulikupargi arendaja peab arvestama siis juba rajatud elamuga (või muu ehitisega).</p>

	<p><u>maaomanikelt nõusolekuid küsinud, siis teen ettepaneku planeeringu menetlemine peatada, kuni kõik asjaga potentsiaalselt seotud maaomanikud on kirjalikult väljendanud enda seisukohta tuuleparkide võimalikust rajamisest nende maadele.</u></p>	<p>Arvestamise vajadus hakkab kehtima alates hetkest, kui kohalik omavalitsus on projekteerimistingimused elamu või muu ehitise rajamiseks väljastanud.</p>
	<p>4. Tuulegeneraatorite mitmekümneaasta pikkune arendustegevus on näidanud, et nende madalat efektiivsust (25 %) suudetakse parandada ainult suurendades nende tiivikute pindala ja tuuliku üldist kõrgust. Avalikuks on saanud informatsioon, et Kaitseministeerium rajab Läänemaale uue radarijaama ning sellega seoses on võimalik rajada vabariigi sisemaale üle 150 m kõrguseid tuulikuid, näiteks AS Enefit Green planeeris Risti tuuleparki üle 200 m kõrguseid tuulikuid. On teada, et arenduses on veelgi kõrgemad tuulikud. Tuulegeneraatori kõrguse suurenemisel ja tuulikupargi rajamisel suureneb keskkonnamõju kordades, mis selgelt veelgi suuremal määral kahjustab piirkonnas elavate inimeste ja muu eluslooduse elukeskkonda. Riik on kommunikeerinud, nn. “taluvusraha” maksmise süsteemi loomisest, mis küüniliselt kinnitabki elukeskkonna halvenemist.</p> <div data-bbox="600 970 1487 1232"> <p>Arenduses tuugenid missuguseid saaks paigutada sisemaale pärast Lääne-Eesti radarijaama valmimist, orienteeruv kasutegur 50%, ehk vaid pool nominaalvõimsusest</p> <p>Utilitas Tallinn 2 koostootmisjaama, mis töötavad 90% taastuvkütusel, elektriline võimsus 46 MW, kasutegur 100%</p> <p>SUMR13 13.2 MW</p> <p>Türi raadiomast</p> <p>Objektid samas määtkavas</p> <p>150 m kõrgused Kaitseministeeri poolt 2021 max lubatud tuuveni k</p> </div> <p><u>Miks Türi vald ei kehtesta antud planeeringuga võimalust, et vallas on kindlatel aladel lubatud tuuleenergia tootmine nn. omatarbeks, kuid vald soovib seejuures säilitada ka oma peamist väärtust, looduskeskkonda ning</u></p>	<p>Selgitus. nn. “taluvusraha” maksmise süsteemi loomise eesmärk on inimestele kompenseerida tuulikupargi rajamisest ja töötamisest tekkivad häiringud, mis on tingitud peamiselt mürast ja visuaalse maastikupildi muutumisest. Tuulikupargi rajamisega paratamatult kaasnevad sellised tagajärjed ja kompensatsioonimehhanismi rakendamine on inimeste poolse aktsepteerigu taotlemine selliste tagajärgedega leppimiseks. Selliste kompensatsioonimehhanismide rakendamine on mujal maailmas levinud.</p> <p>Tuulikust tekitatud visuaalne häiring on suhteline ja sellele ühest mõõdet anda raske.</p>

	<p><u>teatud üldkõrgusest alates, näiteks 100 m, pole ainuüksi visuaalse häiringu vältimiseks tuulegeneraatorite rajamine vallas lubatud?</u></p> <p>5. Kaasaegse tehnoloogia rajamine peaks lähtuma põhimõttest, et see ei suurenda keskkonnahäiringuid. Selline põhimõte võiks olla ka Türi valla üldplaneeringus üheselt sõnastatud ning olema ka eelduseks poliitikale mis väärtustab maapiirkonnas elamist. Keskkonna hävitamine suurendab ääremaastumist ning on vastuolus varasemalt sõnastatud riigi ja valla sotsiaalmajanduse poliitiliste eesmärkidega, vaieldava positiivse keskkonnamõjuga tuuleenergia tootmise arvelt.</p> <p><u>Palun hinnata kui mitu töökohta või elanikku valla hinnangul tuuleparkide rajamisega valla hajaasustuse piirkonda lisandub või kui palju võib elanike ja töökohtade arv väheneda? Dokumentatsioon eksitab, kas valla poliitika ääremaastumise vähendamiseks on muutunud?</u></p>	<p>Selgitus. Üldplaneeringus toodud tingimused lähtuvadki põhimõttest, et rakendatakse parimat võimalikku tehnikat ja igal juhul tootmistegevusest tulenevaid ebasoodsaid mõjusid tuleb minimeerida.</p> <p>Üldplaneeringu staadiumis ei ole võimalik hinnata tuulikupargi rajamisega kaasnevate töökohtade arvu. Tuulikupargi rajamise ja töökohtade vähenemise vahel seos puudub. Energiamahuka ettevõtte tulemiseks samas loob tuulikupark võimaluse, seega pikemas perspektiivis võib olla ka seos töökohtade loomega.</p> <p>Tuulikupargi asukohavaliku ettepaneku tegemisel on lähtutud nii looduskeskkonna väärtustest kui ka elanikkonna heaolust, esitades kindlad tingimused ja edasised suunised tuulikupargi edasiseks kavandamiseks järgmises staadiumis. Kuna tuulikud mõjutavad inimesi tekkiva müra ja visuaalse häiringu tõttu, on vajalik kokkulepete saavutamine tuulikupargi arendaja ja maaomanike vahel.</p>
--	--	---

	<p>6. Igasuguste tuulegeneraatorite efektiivsuse tõstmine suurendab kindlasti oluliselt visuaalseid ja müra häiringuid. Eestis on rajatud mitmeid tuuleparke missuguste keskkonnamõju hinnangutes modelleeritud ja tegelikul häiringul on olulised vahed. Kahjuks on reaalsed häiringud mudelites toodud numbritest suuremad ning seda on võimalik empiirilisel tõestada. Seejuures puuduvad sümptomaatilisel nii käesoleva kui ka kõigi teiste selliste KHSide juures võrdlevad uuringud varasemate teoreetiliste mudelite ning hilisema rajatud tuuleparkide tegelike keskkonnahäiringute vahel.</p> <p><u>Kas ja kuidas oleks võimalik selles dokumendis üheselt sõnastada ette vaatav põhimõte, et järgnevate planeeringute käigus tuleb arendajal teostada igal juhul tuulegeneraatori mõjualasse jäävatel sh, hajaasustusega elamumaal, minimaalselt kuues, teineteisest ja igast eluhoonest võrdkülgsest kuni 150 m kaugusele jäävas punktis, millise kuusnurga nurkadest lähtuvate sirgete ristumispunktis asub elamu, müra ja visuaalse fooni mõõtmised enne tuulepargi rajamist ning modelleerimine peab tõestama, et pärast pargi rajamist foon ei tõuse ning tuulegeneraatori töö on automaatselt reguleeritud ja peab lõppema, kui selle tegevus toob kaasa piiride ületamise?</u></p>	<p>KSH koostajale teadaolevalt on müra mõõtmisi teostatud ainult Hanila ja Noarootsi valdade tuuleparkide läheduses olevatel elamualadel. Väidate, et Eestis on rajatud mitmeid tuuleparke missuguste keskkonnamõju hinnangutes modelleeritud ja tegelikul häiringul on olulised vahed, aga samas, et puuduvad võrdlevad uuringud varasemate teoreetiliste mudelite ning hilisema rajatud tuuleparkide tegelike keskkonnahäiringute vahel.</p> <p>ELLE OÜ poolt läbi viidud mõõtmistulemused näitasid, et mitmel juhul oli küll tegelik müratase modelleeritust kõrgem, kuid on rõhutatud, et ei saa kindlalt väita, et kõrgemad müratasemed on otseselt seotud tuulikute tuleneva müraga, eriti olukorras, kus lähima tuuliku ning vastuvõtja vaheline kaugus on suurem, kui 500 m. Mõõtmistulemused näitavad, et suurematel distantsidel (500 m) jäävad müratasemed eeldatavasti alla 45 dB.</p> <p>Detailplaneeringu koostamisel esitab arendaja müra modelleerimiseks vajalikud andmed ning müra modelleeritakse lähtudes müratekitajast. Siis selgub, kui kaugel on müratase üle normtaseme ja kas lähimatel müratundlikel aladel on müratase normtaseme piires. Enne</p>
--	---	--

		<p>tuulikupargi rajamist mürataseme mõõtmisi ei ole võimalik teostada.</p> <p>Üldplaneeringus on seatud tingimus, et tuulikupargi minimaalne kaugus elamust on 1 km ning ilma ilma elamu omaniku kirjaliku nõusolekuta (detailplaneeringu etapis) ei ole lubatud elamule lähemale kui 1 000 m kaugusele tuulikupargi rajamine. Kasutuses elamule lähemale kui 500 m ei ole lubatud tuulikupargi generaatoreid ühelgi juhul paigutada ning kindlasti peab olema tagatud õigusaktidele vastav müra piirnorm (selleks viiakse läbi müra leviku modelleerimine).</p> <p>Mürataseme modelleerimine ei saa tagada, et foon tulevikus ei tõuse. Modelleerimisel kasutatakse olemasolevaid andmeid fooni suuruse määramisel.</p> <p>Osade tuulikumudelite korral on võimalik ka mürataset mingil määral alandada töörežiimi optimeerimise kaudu.</p> <p>Juhul, kui peaks esinema olukord, et lähimal müratundlikulal müra normtasest ületatakse, siis on müraallika valdaja ikkagi tagama normidele vastavuse ja kui tehniline võimekus selleks puudub, siis ei tohi tuulik töötada. Samas tuleb tähelepanu juhtida, et müra mõõtmine ei ole lihtne, kuna looduslikust</p>
--	--	--

		<p>foonist on tihtipeale raske eristada tuuliku tekitatud müra. Tuulikute tekitatud müra mõõtmise teeb keeruliseks asjaolu, et mürateke on kõrgem suuremate tuule kiiruste juures. Tuule kiiruse kasvades aga suureneb ka loodusliku fooni osakaal ning tuulikute poolt tekitatav müra pole enam selgesti eristatav (nt lehtede liikumisest tulenev heli võib olla kõrgem tuulikute omast).</p>
<p>Keskkonnaamet (Helen Manguse, juhataja keskkonnakorralduse büroo) 23.02.2021 kiri nr 6-5/20/3507-9</p>	<p>Ettepanekud Türi valla ÜP seletuskirja kohta:</p> <p>1. ÜP seletuskirja lk 38 peatükis 4.6 „Teavituskohustusega metsad“ on toodud, et üldplaneeringuga on määratud Türi linnas ja linna ääres paiknevad riigimetsad teavituskohustusega metsadeks. Teavituskohustusega metsad on kujutatud väärtuste ja piirangute joonisel (asuvad riigimaal). Lk 7 toodud mõiste „Teavituskohustusega mets“ seletusena on kirjas, et riigimetsa puhul kooskõlastatakse raied metsa majandamise kavade tegemise käigus ja eraomanike puhul toimub kooskõlastamine Keskkonnaametisse esitatud metsateatise alusel. Keskkonnaamet palub täpsustada, et kui teavituskohustusega metsad on määratud ainult riigimetsas, siis miks on räägitud eraomanikest? Või on sellega mõeldud, et linna rohealad (haljasala ja parkmetsa maa-ala, puhke- ja virgestustegevuse maa-ala), kus kohaldub metsaseaduse § 42 lg 3, kuuluvad ka veel eraldi siia alla ja need asuvad ka eramaadel?</p> <p>2. Keskkonnaamet palub teavituskohustusega metsaalade kohta (mis ei ole linna rohealad ja kus Keskkonnaamet ei tohi lähtuvalt üldplaneeringust kinnitada metsateatist enne kohalikult omavalitsuselt nõusoleku saamist)</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud. Üldplaneeringu seletuskirja lk 38 peatükki 4.6 korrigeeritakse, sest teavituskohustusega metsade hulka kuuluvad nii riigimetsad kui ka erametsad.</p> <p>Üldplaneeringus toodud teavituskohustusega metsade all ei ole mõeldud metsaseaduse § 42 lg 3 kuuluvaid metsi.</p> <p>Seisukohaga on arvestatud.</p> <p>Peale üldplaneeringu kehtestamist saadetakse kihid ning korrigeeritakse olemasolevad kihid.</p>

	<p>saata üldplaneeringu jõustudes Keskkonnaametile kaardifail (soovitavalt *.tab, *.shp või *.mif formaadis). Linna rohealade, kus kohaldub metsaseaduse § 42 lg 3, kaardikihi koostamist koordineeris/koordineerib Keskkonnaministeerium. Linnast väljajäävate alade puhul on piirang tulenev üldplaneeringust, mitte metsaseaduse § 42 lg-st 3. Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et juba praegu olemasolevale linna rohealade kaardikihtile on Türi valla puhul sattunud ka linna ümbruse alad, mis jäävad linna piiridest väljapoole. Keskkonnaamet palub vallal üle vaadata olemasolev linna rohealade kaardikiht (nähtav: https://register.metsad.ee, lülitades aktiivseks muude kaardikihtide alt rohealade kaardikiht) ning selle korrigeerimise vajadusel suhelda Keskkonnaministeeriumiga (Keskkonnaamet seda kihti muuta ei saa). Väljaspool linna rohealaid asuvad alad, kus kehtivad üldplaneeringust tulenevad kitsendused metsaraiele (k.a teavituskohustus), kannab Keskkonnaamet eraldi metsaregistris kasutuses olevale üldplaneeringute raiepiirangute kaardikihtile.</p>	
	<p>3. Keskkonnaamet palub korrigeerida ÜP seletuskirja lk 56 punkti 10 „uute ülekandeliinide rajamisel tuulikupargi alajaama (näiteks 20/110 kV nimipingega) ja võrguga liitumise alajaama (110 kV või 330 kV nimipingega) vahel tuleb vältida maakonnaplaneeringus ja omavalitsuste üldplaneeringutes fikseeritud väärtuslikke maastikke ja õigusaktidest tulenevaid piiranguid“ sõnastust. Praegu esitatud lausest võib aru saada, et tuleb vältida õigusaktidest tulenevaid piiranguid, kuid eeldatavalt on mõeldud, et nendega tuleb arvestada.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>
	<p>4. Keskkonnaamet palub korrigeerida ÜP seletuskirja peatüki 10 pealkirja. Eeldatavalt on antud peatükis käsitletud ettepanekuid Rapla maakonnaplaneeringu 2030+ täpsustamist ning sõna Järvamaa on ülearune.</p>	<p>Seisukohaga ei arvestata. Endised Türi ja Väätša vald kuulusid Järva maakonda ning seetõttu on käsitletud ka</p>

		Järvamaa maakonnaplaneeringut, mida on samuti täpsustatud.
	5. ÜP lisa 10 lisada üksikobjektide tabelisse keskkonnaministri 13.04.2020 määrusega nr 18 kaitse alla võetud üksikobjektid (Kirikoja kadakas, Epu kivi, Tudavere kivi ja Vassaare põllukivi). Sama lisa hoiualade tabelis korrigeerida Järva maakonna hoiualade määruse nime, jättes nimest ära „muutmine”.	Seisukohaga on arvestatud.
	6. ÜP Lisa 10 hoiualade tabelis ei ole kaitsekorra alusena õige märkida maakondlikke hoiualade määrusi. Hoiualade kaitsekord tuleneb looduskaitseeadusest. Maakondlike määrustega nimetatakse kaitse all võetavad hoiualad koos kaitse-eesmärkidega. Üksikobjektide puhul peaks tabelis olema kajastatud maakondlik määrus, millega nimetatakse üksikobjektid ja määratakse piiranguvööndi ulatus.	Seisukohaga on arvestatud.
	Ettepanekud Türi valla ÜP KSH aruande kohta: 1. KSH aruandes viidatakse mitmes kohas Türi valla ühisveevärgi-ja kanalisatsiooni arendamise kavale aastateks 2014-2026, samuti Väätsa ja Käru ÜVK arendamise kavadele. Kehtiv, kogu Türi valda hõlmav, Türi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2020–2032 on vastu võetud 29.10.2020. Palun kasutada kaasajastatud ÜVK arengukava.	Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet korrigeeritakse.
	2. KSH aruande tabelis 11 „Türi vallas registreeritud heit-, sademevee-ja drenaaži veelaskmed“ on toodud Lööla, Väätsa ja Reopalu asulate heitvee väljalaskude veekasutajaks Osaühing Türi Linnavara. Nimetatud väljalaskudest heitvee suublasse juhtimiseks omab keskkonnaluba Türi Vesi OÜ.	Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet korrigeeritakse.

	<p>3. KSH aruande lk 47 on kirjutatud, et EELIS andmetel ei vasta mitmete loastatud väljalaskmete vesi ettenähtud nõuetele (nt Kalda kinnistu heitveelase(HVL0510890) Lokuta jõkke). Keskkonnaamet juhtis juba oma 26.06.2020 kirjas nr 6-5/20/3507-5 tähelepanu, et „... peatükis 3.2.4.1 (lk 49) tekst vajab korrigeerimist, sest Kalda kinnistu heitveelaset (HVL0510890) enam ei eksisteeri (on asendunud kogumiskaevuga) ja heitvett veekogusse ei juhita“. Keskkonnaamet palub veelkord KSH aruandes esitatut korrigeerida. Kalda kinnistu heitveelaset ei kasutata alates 01.04.2019 (Keskkonnaameti 13.05.2019 korraldus nr 1-3/19/897 Vee erikasutusloa nr L.VV/327261 kehtetuks tunnistamine). EELIS andmebaasis on veelase kajastatud kui „endine“.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet korrigeeritakse.</p>
	<p>4. Keskkonnaamet leiab, et planeering ei ole täielikus kooskõlas KeHJS § 45 lg 2 sätetstatuga, mille kohaselt strateegilise planeerimisdokumendi võib kehtestada juhul, kui seda lubab Natura 2000 võrgustiku ala kaitsekord ning strateegilise planeerimisdokumendi kehtestaja on veendunud, et kavandatav tegevus ei mõjuta ebasoodsalt selle Natura 2000 võrgustiku ala terviklikkust ega kaitse eesmärki. Keskkonnaamet on seisukohal, et KSH raames läbi viidud Natura hindamine ei täida täies ulatuses oma eesmärki, milleks on kinnitada veendumust Natura ala kaitseväärtustele avalduva ebasoodsa mõju puudumises või seada järgnevatele arendusetappidele täpsemaid suuniseid või juhiseid, mille järgmisel võiks eeldada ebasoodsa mõju puudumist.</p> <p>Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et 2019 aastal on täiendatud nn Eesti Natura hindamise juhust (Kutsar, R., Aunapuu, A. ja Eichbaum, K., 2019. Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamiseks Eestis. Tellija: Keskkonnaamet). KSH aruande kohaselt on kasutatud 2017. aasta juhust. 2019 aastal uuendatud juhust annab täiendavaid</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p> <p>KSH aruande koostamisel on siiski lähtutud 2019. aastal uuendatud Natura hindamise juhusest, kuid sisulised suunised (raamistik edasiste hindamiste jaoks) tuuakse selgemini esile. KSH aruannet täiendatakse selles osas.</p>

suuniseid, kuidas tuleb läbi viia Natura hindamine kõrgema taseme strateegiliste planeerimisdokumentide koostamisel (sh üldplaneeringute koostamisel). Eelviidatud juhises on märgitud, et kõrgema tasandi strateegilise planeerimisdokumendi Natura asjakohane hindamine on vajalik, kui Natura eelhindamisest nähtub, et kavandatavatel arendustegevustel on tõenäoliselt ebasoodne mõju mõnele Natura alale, lisaks on märgitud, et Natura asjakohase hindamise täpsusaste ja põhjalikkus peavad olema proportsionaalsed strateegilise planeerimisdokumendi sisuga. Juhises on öeldud, et kui strateegilise planeerimisdokumendi täpsusaste ei võimalda Natura asjakohase hindamise tulemusena anda lõplikke hinnanguid kavandatava tegevuse elluviimisega kaasnevatele mõjudele nt ehituse-ja kasutuse etappi (mahu, koha jm spetsiifilisi), tuleb siiski ette näha meetmed ja tingimused, mille abil välistatakse ebasoodne mõju Natura alale ja mis võimaldavad järeldada, et ebasoodne mõju puudub.

Selleks tuleb KSH aruandes välja pakkuda meetmed ehk tingimused järgmisele planeerimise või loatasandile. Keskkonnaameti hinnangul ei saa eelnimetatud tingimused järgmisele planeerimise või loataotlusele piirduda suunisega viia läbi keskkonnamõju hindamine (ning Natura hindamine), kuna see on KeHJS-st tulenev nõue, vaid tuleb anda sisulised suunised.

Strateegiliste arengudokumentide, sh planeeringute Natura mõju hindamise läbiviimist on arutatud ka mitmetel juhtudel Eesti kohtutes, kus on toodud välja, et otsustusprotsessi kõrgemal tasandil tehtav hindamine peab andma raamistiku edasiste hindamiste jaoks ning jätma tulevaste menetluste raames hindamiseks küsimused, mida saab tõhusamalthinnata otsustusprotsessi madalamal tasandil, samuti ei tohi KSH jääda formaalseks, jättes põhimõtteliste arendusalade sobivuse lahtiseks (RKHK 08.08.2018. a otsus asjas nr 3-16-1472, p-d24, 29).

	<p>5. Eelkõige peab Keskkonnaamet ebapiisavaks hinnanguid seoses Türi-Karjaküla loodusala, mille territooriumile on kavandatud jalg- ja jalgrattatee ja puhke- ja virgestusmaa maakasutuse juhtotstarve. Seoses jalg- ja jalgrattateega on küll pakutud välja võimalik lahendus, kuid on märgitud, et sellise lahendusega ei pruugi nõustuda Transpordiamet. Sellest võib järeldada, et põhimõtteliselt teostatavat lahendust, mille puhul loodusala kaitseväärtused ei saa kahjustatud, ei ole ÜP-s siiski välja toodud. Lahenduseks oleks välja pakkuda veel täiendav alternatiivne trassivariant, mis välistab elupaigatüüpide kahjustamise. Keskkonnaamet leiab, et ÜP seletuskirjas lk 40 nimetatu ei ole kooskõlas KSH järeldusega (sh mis puudutab Euroopa Komisjoni). Virgestusmaa juhtotstarbega ala puhul tuleks siiski välja tuua, mis eesmärgil või kaalutlustel on alale vastav juhtotstarve määratud (millist kasutust alale nähakse), anda põhimõtteline hinnang, kas ala kasutus kavandatud eesmärgil on loodusväärtusi kahjustamata võimalik ning seada konkreetne suunis, et ala arendamisel ei ole elupaigatüüpidele ehitamine või nende kahjustamine (sh tegevused, mis pärsiksid hooldamise võimalusi) lubatud.</p>	<p>Seisukohaga mitte arvestatud.</p> <p>KSH aruandes on välja toodud vastavalt Natura hindamise juhendile raamistik/meetmed/tingimused järgmisele etapile (projekteerimisele): <u>Raadiojaama tee äärde on võimalik jalg- ja jalgrattatee rajamine (olemasoleva pikendamise) ainult sellisel juhul, kui teedeinseneril on võimalik välja töötada lahendus, millega Türi-Karjaküla loodusala läbival lõigul on jalg- ja jalgrattatee võimalik rajada viisil, mil esmatähtsat elupaigatüüpi 6270* ei mõjutata (st ei kaasne pindala kadu ega seisundi muutust). Ühe teoreetilise lahendusena saaks kergliiklejad suunata vahetult sõidutee kõrvale, eraldades kergliiklejad selgelt märgistatud piirdega mootorsõidukitega liiklejatest ja kehtestada piirneval maanteelõigul sõidukiiruse piirang.</u> See, kas Transpordiamet sellise lahendusega nõustub või mitte, ei ole mõjuta Natura hindamist ja selle järeldust. Juhul, kui ei nõustu, ei saa kergliiklusteed antud asukohta tulenevalt kaitse-eesmärgist niikuinii rajada. Selles konkreetses asukohas ei ole ka mõistlikku alternatiivset trassilõiku välja pakkuda, vastasel korral oleks seda juba tehtud. Vaadates piirkonda veidi laiemalt, on KSH aruandes välja</p>
--	--	---

		<p>toodud, et Türi-Alliku suunas ka alternatiivset teed pidi, Pärnu-Rakvere-Sõmeru maantee ääres olemasoleval jalg- ja jalgrattateel. Seega kergliiklejatel on tegelikult olemas alternatiivne liikumisteed.</p> <p>Põhimõtteliselt (teoreetiliselt) teostatav lahendus, mille puhul loodusala kaitseväärtused Raadiojaama tee kõrval ei saa kahjustatud, on KSH-s välja toodud (...Ühe teoreetilise lahendusena saaks kergliiklejad suunata vahetult sõidutee kõrvale, eraldades kergliiklejad selgelt märgistatud piirdega mootorsõidukitega liiklejatest ja kehtestada piirneval maanteelõigul sõidukiiruse piirang) ja lisatakse ka ÜP seletuskirja.</p> <p>Mis puudutab Raadiojaama tänava (Türi-Näsuvere kõrvalmaantee) ja Lelle-Viljandi-Türi raudtee vahelisele alale puhke- ja virgestusmaa juhtotstarbe määramist, siis KSH aruannet korrigeeritakse selles osas – antakse konkreetne suunis, et ala arendamisel ei ole elupaigatüüpidele ehitamine või nende kahjustamine lubatud.</p>
	<p>6. Üldplaneeringuga kavandatakse kunstkoelmute rajamist Pärnu jõkke. KSH peatükis 5.1.5.2 „Mõju pinnaveekogumitele“ lk 128-129 on kirjutatud: „Üldplaneeringuga on ette nähtud kunstkoelmute rajamine Pärnu jõele (Türi</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet täiendatakse.</p>

	<p>valla territooriumil 10 erinevas kohas). /.../ Kruusase põhja ja kärestike vähesuse (peaaegu et puudumatuse) tõttu on kunstkoelmate loomine väga vajalik. Üldplaneeringus on peatükis 3 tabelis 5 esitatud jõelõigud koos ligikaudsete alguse ja lõpu koordinaatidega, millele on võimalik ja soovitatav rajada juurde kunstkoelmuid ja noorjärkude kasvualasid või mille potentsiaali saaks melioreerimistöode (taimejuurte eemaldamine ja voolukanalite laiendamine, kruusa ja kivide lisamine) abil hästi ära kasutada nii järelkasvu tootmise aladena, kui samuti atraktiivsete kalapüügilõikudena.“ KSH aruandes ei ole hinnatud kunstkoelmate rajamise mõju Pärnu hoiuala ja Pärnu jõe loodusala kaitse-eesmärkidele.</p> <p>Seega ei saa täie kindlusega väita, et Türi valla üldplaneeringuga ei kavandata olemasolevatele kaitstavatele aladele arendusi või maakasutuse muutusi, millel võiks olla otsene negatiivne mõju looduskaitse all olevate aladele ja objektidele (sh püsielupaikadele, kaitsealustele üksikobjektidele, kaitsealuste liikide leiukohtadele).</p>	
	<p>7. KSH aruandes on kaitstavate loodusobjektide andmed seisuga 18.02.2020. Seisu tuleks kaasajastada, sest vahepeal on toimunud muudatusi. Lk 56 on kirjas, et vallas on viis projekteeritavat kaitstavat üksikobjekti. Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et neli nendest üksikobjektidest on kaitse alla võetud keskkonnaministri 13.04.2020 määrusega nr 18 „Järva maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmine ja nende piiranguvööndi ulatus“. Ühe puhul otsustati objekti mitte kaitse alla võtta ning see on eemaldatud projekteeritavate alade kihilt. Sellest tulenevalt palub Keskkonnaamet korrigeerida esitatud materjale (eelnõu, joonised 12 ja 13) ja mitte käsitleda neid objekte projekteeritavate üksikobjektidena.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet täiendatakse.</p>

	<p>8. KSH aruande lk 59 on kirjas, et Türi vallas on neli projekteeritavat metsise püsielupaika. Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et lisaks neile on projekteeritavale kihile kantud ka Saueaugu virgiinia võtmeheina püsielupaik. Keskkonnaamet palub selle infoga eelnõud täiendada.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet täiendatakse.</p>
	<p>9. KSH aruande Tabelis 17 esitatu vajab korrigeerimist. Prandi loodusala üheks asukohaks märgitud Järva-Jaani vald, õige on aga Järva vald.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet korrigeeritakse.</p>
	<p>10. KSH aruande lk 117 on Natura alana märgitud Kädva loodusala, kuid sellist loodusala ei eksisteeri. Eeldatavasti on mõeldud lidva loodusala, mis piirneb potentsiaalse tuulepargi alaga. Keskkonnaamet palub teksti korrigeerida ja lisada loetellu kindlasti lidva loodusala.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet korrigeeritakse.</p>
	<p>11. KSH peatüki 5.1.3 „Mõju kaitstavatele loodusobjektidele, sh Natura 2000 võrgustikku kuuluvatele aladele“ lk 92 on tuulikupargi arendamisega seonduvalt kirjutatud, et ainukene liik, kelle osas on minimaalse puhvri seadmise ettepanek tehtud, on metsis. ÜP seletuskirja peatükis 5.2.2.2 „Tuuleenergia“ on tuulikupargi arendamise tingimusena nimetatud, et tuulikupargi minimaalne kaugus keskkonnaregistris registreeritud metsise elupaikadest on 1 km. ÜP taristu ja tehnovõrkude kaardil kujutatud potentsiaalse tuulikupargi arendamise alalt on välja arvatud tiheasustusala, teede, raudtee puhvertsoonid ja väärtuslikud maastikud, kuid ei ole arvestatud minimaalse kaugusega metsise elupaikadest.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p> <p>Seletuskirjas oli see tingimus juba olemas ja viiakse kooskõlla ka joonisega: tuulikupargi alast eemaldatakse metsise elupaiga ümber 1 km puhverala, kuhu ei tohi tuulikuparki rajada.</p>
	<p>12. Lisaks juhib Keskkonnaamet tähelepanu, et üldplaneering ja KSH aruanne ei käsitle Türi valda jääva rohevõrgustiku hierarhilisust. Nt rohevõrgustiku planeerimisjuhend (R. Kutsar, P. Metspalu, K. Eschbaum, S. Vahtrus, K. Sepp, 2018. Rohevõrgustiku planeerimisjuhend) on lk 18 märkinud: „Lisaks RV ruumielementide määratlemisele (tugiala, rohekoridor)</p>	<p>Seisukohaga arvestamist kaalutakse.</p>

	<p>tuleb ÜP-s välja tuua RV vastavushierarhilisele tasemele ehk väärtusklassile: riiklik, maakondlik, kohalik tugiala.... Hierarhilised tasemed annavad olulist infot otsustajale hilisemal RV tingimuste rakendamisel. Näiteks uushoonestuse lubamine riikliku tähtsusega tugialale vajab veelgi põhjalikumat kaalumist kui ehitustegevuse kohaliku tähtsusega tugialale.“</p> <p>Varasemalt on nelja maakonna tuuleenergeetika teemaplaneeringu raames tuuleenergeetika ja rohevõrgustiku teemalises eksperthinnangus (edaspidi nelja maakonna TE TP eksperthinnang) juhitud tähelepanu rohevõrgustiku liialt üldistatud käsitlemise ohtudele. Nii on nelja maakonna TE TP eksperthinnangu lk 8 märgitud: „Kindlasti on siin, kogu võrgustiku käsitlemine homogeensena, tegemist liialt suure ja loodushoiu vaatevinklist väga ohtliku lihtsustamisega... Selline roheline võrgustiku lihtsustamine loob ohtliku juhtumi edaspidisteks planeeringute koostamisteks ja keskkonnaotsuste (KSH, KMH jne) menetlemiseks Eestis“. Samuti on nelja maakonna TE TP eksperthinnangu lk 9 muuhulgas jõutud seisukohale, et: „Praeguses olukorras on arukas hinnata tuuleparkide teemaplaneeringuga määratletud nn sobivate tuuleparkide arendusalade kattuvust RV elementidega ja välistada alad, mis jäävad osaliselt või täielikult riiklikele või maakonna (suur+väike) tuumalale või lõhuvad olulisi ühenduskoridore ning lk 10 Mõistlik oleks lähtuda ettevaatusprintsibist ja välistada tuuleparkide rajamise RV olulisematele aladele.“</p>	
	<p>13. Keskkonnaamet leiab, et ÜP-s ja KSH aruandes tehtud rohevõrgustiku käsitleluses üldistus võib oluliselt piirata ka arendustegevuse järgmises staadiumis maakonnaplaneeringute ja ÜP-ga seotud rohevõrgustiku kaitse tingimuste täitmist.</p>	<p>Seisukohaga arvestamist kaalutakse.</p>

	<p>14. KSH aruande koostamisel tuleb arvestada KeHJS §-s 40 sätestatuga. KeHJS § 40 lg 4 p 8 sätestab, et KSH aruanne peab sisaldama strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega kaasneva olulise ebasoodsa keskkonnamõju vältimiseks ja leevendamiseks kavandatud meetmeid ning nende meetmete eeldatava tõhususe hinnangut ning p 14 kohaselt KeHJS § 40 lg 4 p-ides 1–13 nimetatud teabe kokkuvõtet. Keskkonnaamet palub KSH aruannet täiendada. Kui KSH koostaja ja otsustaja on seisukohal, et meetmete hinnangut siiski eraldi kokkuvõtva peatükina ei esitata, siis tuleks peatükis 5 esitatud leevendusmeetmed konkreetselt välja tuua, sest hetkel on teksti väga mitmeti liigendatud (paksus kirjas sinine tekst, paksus kirjas must tekst, tavakirjas sinine tekst, täppidega loend sinise tekstiga) ning leevendusmeetmete leidmine peatükis 5 alapeatükkidest võib olla raskendatud.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet täiendatakse.</p>
	<p>Märkused tuulikuparkide arendamise ala kohta:</p> <p>1. ÜP seletuskirja kohaselt on tuulikupark rohkem kui kahest tuulegeneraatorist ning tuulegeneraatoreid omavahel ja neid liitumispunktiga ühendavatest seadmetest ning ehitistest koosnev elektriyaam. ÜP seletuskirjast ja KSH aruandest ei selgu, kuidas toimida juhul, kui üksikud tuulikud soovitakse paigaldada maksimaalsete võimalike kõrgustega ja/või kui üksikud tuulikud koostoimes avaldavad samasugust mõju nagu tuulepark. Üksikute tuulegeneraatorite mõju kaitstavatele loodusobjektidele ei ole käsitletud.</p>	<p>Selgitus. Üldplaneeringu seletuskirja kohaselt rakenduvad sellisel juhul tuulegeneraatori tingimused, sest seletuskirja kohaselt on tuulegeneraator üks tuule kineetilist energiat elektrienergiaks muudav tootmiseseade.</p> <p>Kui üksikud paigaldatavad tuulegeneraatorid ühendatakse aga omavahel siis hakkavad kehtima tuulikupargi tingimused.</p> <p>Töötame välja vastavad tingimused üksik tuuliku jaoks, mis välistab "JOKK" skeemi kasutamise – (näiteks teatud kõrgusest alates peab tuulikute vahekaugus olema min 2 km vms).</p>

	<p>2. ÜP seletuskirja lk 54 kohaselt nähakse Türi valda ette üks potentsiaalne tuulepargi ala Kärü piirkonda. Märgitud on, et potentsiaalsel tuulepargi arendamise alal on võimalik edasi uurida tuulikupargi rajamise võimalusi ja tingimusi järgmises, detailplaneeringu etapis ning see ei väljenda ootust, et sellele alale on kindlasti võimalik tuulikupark püstitada. Samas on ÜP lk 61 märkitud, et planeeritud olulise ruumilise mõjuga ehitise on vähemalt 30 meetri kõrguste elektrituulikutest koosnev tuulepargi ala.</p> <p>Eeltoodust tulenevalt on Keskkonnaametile üheselt selgusetu, kas ÜP-s ja selle kaartidel märkitud potentsiaalse tuulikupargi arendamise ala puhul on tegemist planeerimiseseaduse § 75 lg 1 p 4 kohaselt valitud olulise ruumilise mõjuga ehitise asukohaga või ÜP-s kokkulepitava piirkonnaga, mille ulatuses on asjakohaseid planeerimisprotseduure (põhjendatud juhul ka kohaliku omavalitsuse eriplaneering PlanS § 95 lg 1 alusel) läbides võimalik asuda uurima tuulikuparkide rajamise võimalusi. Arvestades ka KSH osaks oleva Natura-hindamise sisuga (milles ei käsitleta tuuleenergeetika mõju Kõnnumaa-Väätsa linnualale rohkem, kui vaid peatüki „Üldplaneeringu mõju prognoosimine Natura-aladele“ lk 119 on teemat käsitletud järgnevalt: „Kõnnumaa-Väätsa linnuala kaitse-eesmärkidest esineb tuulepargi arendusala piirkonnas metsis (Tetrao Urogallus). Metsise elupaiga ümber on põhjendatud vähemalt 1 km laiuse puhverala määramine tuulegeneraatorist (mürast tingitud võimalik häiring), kuid tuulikupargi täpsem kaugus tuleb selgitada detailplaneeringu ja KSH käigus vastava liigieksperdiga koostöös.“ Kuid ka seda 1 km puhverala ei ole joonisel potentsiaalse tuulikuparkide ala juures arvestatud), järeldeb Keskkonnaamet, et tegemist on illustratiivse alaga.</p>	<p>KSH aruannet täiendatakse üksikute kõrgete tuulikute mõju osas.</p> <p>Selgitus. Jah tegemist on olulise ruumilise mõjuga ehitisega.</p> <p>Üldplaneeringu seletuskirja tuulikuparke käsitlevasse peatükki on lisatud viide olulise ruumilise mõjuga ehitistele.</p> <p>KSH aruannet täiendatakse mõju hindamise osas Natura 2000 võrgustiku alale, andes konkreetsemad suunised ebasoodsa mõju vältimiseks Natura 2000 aladele.</p>
--	--	--

	<p>3. Keskkonnaameti hinnangul ei ole kogu planeeringu joonisel kajastatud potentsiaalse tuulepargi ala ulatuses võimalik tuuleenergeetikat tööstuslikus mahus arendada, kuna selle ala piiritlemisel on lähtutud kaitstavatest loodusobjektidest, mis otseselt piiravad ehitustegevust, kuid ei ole arvestatud, et paljude kaitstavate loodusobjektide kaitseväärtust võivad mõjutada või põhjustada kaitse-eesmärgi mittesaavutamist ka väljaspool kaitstavat loodusobjekti kavandatud tuulepargid. KSH aruandes ning läbiviidud tuulikuparkide analüüsis on antud valdkonda ka käsitletud. Eriti juhib Keskkonnaamet tähelepanu, et potentsiaalse tuulikupargi arendamise ala põhja- ja lõunaosa on kujutatud erinevate häiringutundlike linnuliikide (eelkõige metsis) kaitseks moodustatud kaitstavate alade vahele, mistõttu tuleb tingimata arvestada, et elupaikade omavaheline sidusus ei saaks kahjustatud (eriti Kõnnumaa-Väätsa linnuala ja IBA alaga seonduvalt). Lisaks peame oluliseks juhtida tähelepanu, et elupaikade sidususe (sh metsise elupaikade sidususe) puhul võivad omada olulist tähtsust ka tuulikuparkide ühendused ning elektriliitumised (nt võib õhuliinide rajamine läbi metsise elupaikade põhjustada lindude hukkumist liinides).</p>	<p>Selgitus. Tuulikupargi arendamise järgmises etapis ehk detailplaneeringu koostamisel tuleb tähelepanu pöörata ka elupaikade sidusele, KSH aruannet täiendatakse selle juhise osas.</p> <p>Konkreetselt Kädva piirkonna puhul on mõistlik seada üldised põhimõtted, et roheline koridor sidusust edaspidi omaks – mida on vaja arvesse võtta detailplaneeringu koostamisel.</p>
	<p>4. Tuulepargi ala puhul tuleb kindlasti arvestada ka sellega, et see ei piirne mitte ainult Natura aladega, vaid ka siseriiklike kaitsealadega – Rumbi looduskaitsealaga ja Kärü looduskaitsealaga. Rumbi looduskaitseala kaitse-eeskiri on hetkel uuendamisel.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud. KSH aruandes on arvestatud looduskaitsealade ja nende kaitse-eesmärkidega. Teadmata tuulikupargis tuulikute parameetrid ja infrastruktuuri asukohti, ei ole põhjendatud ja võimalik puhvri loomine ümber looduskaitseala (selle suurus ei ole võimalik praeguses etapis arvestada). Täpsem kaugus võimalikust tuulikupargist tuleb selgitada detailplaneeringu ja KSH käigus.</p>

	<p>5. Kuna tuulikuparkide osas veel täpsem asukoht selge ei ole ning toodud on potentsiaalne arendamise ala, siis palub Keskkonnaamet täpsema asukoha valikul võimalusel arvestada, et see toimuks võimalikult vähe metsa arvelt.</p>	<p>Selgitus. Üldplaneeringu seletuskirja ja KSH aruandesse lisatakse kirjeldav tekst ja joonis, mis kirjeldab põhjalikumalt, kui palju tegelikult looduslikku ala muudetakse.</p>
	<p>6. Türi valla territooriumil tuulikuparkide asukohavaliku analüüsi (edaspidi analüüsi) punktis 5.2 lk 12 on kirjutatud: „Veeseadusest tulenevalt on veekogude ehituskeeluvööndisse tuulikute rajamine keelatud, kuid põhjendatud juhul võib selle rajamine sellele alale olla põhjendatud, mistõttu võimaldab seadus detailplaneeringuga ehituskeeluvööndi vähendamist.“ Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et ehituskeeluvööndiga seotud kitsendused tulenevad looduskaitseadusest (edaspidi LKS), mitte veeseadusest. Lisaks tuleb arvestada, et LKS § 38 lg 2 kohaselt järve või jõe kaldal metsamaal metsaseaduse § 3 lg 2 tähenduses ulatub ehituskeeluvöönd kalda piiranguvööndi piirini.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud, KSH aruannet korrigeeritakse ja täiendatakse.</p>
	<p>7. Avaldatud materjalidest puudus Tuulikupargi analüüsi joonis 4 Elu- ja ühiskondlike hoonete puhvrid.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud, puuduolev joonis lisatakse.</p>
<p>Margus Emberg Anu Emberg 24.02.2021</p>	<p>Lisaks meie varasemalt tehtud ettepanekutele tegime 07.08.2020 ettepaneku „väärtuslike maastike piiride korrigeerimiseks Kändliku külas ja Jõekülas: „arvestada väärtuslikest maastikest välja Kärü Rõusa tee äärsed alad alates Kärü pargi lõpust (RMK maaüksus 37501:004:0830) kuni Sirtsu sillani (Lokuta tee ristmik)“. Seal on inimtekkeline maastik, kus pole midagi looduslikku, pole midagi ajaloolist ja pole midagi maastiku mõttes vaatamisväärsset- tavaline igav Eesti kolhoosi-, põllu- ja metsamajandusmaastik ning inimeste asu ala. Karu-Rõusa tee on selles lõigus tavaline ilmetu kõrvaltee ja Kärü jõgi on tavaline Eesti sisemaa jõgi. Palume see lõik väärtuslikest maastikest välja arvata kuna ei näe selleks</p>	<p>Selgitus. Väärtusliku maastiku puhul ikkagi kaob sellisel juhul terviklik sidusus ära. KOV leiab, et väärtuslik maastik ei piira omandi kasutamist selliselt, et see tekitaks probleeme. Nii palju kui võimalik, on vastu tulnud, rohevõrgustikust ei saa “lapitekki” tekitada.</p>

	<p>põhjendust. Sellise maastiku kaasamine mõjub halvasti sellise kaitsevormi tõsiseltvõetavusele. Looduslikud vaatamisväärsused (Käru jõe soodid) ja tehnilised vaatamisväärsused (kaevatud uusjõgi ja ilus kurviline tee) ja ajalooline vaheldusrikas maastikumiljöo algavad alates Sirtsu sillast ehk Lokuta tee ristist ja paiknevad Käru aleviku külje all (liigirikas ürgmets Käru pargis ja ilus taristu).</p> <p>Muudetud üldplaneeringus ei ole meie ettepanekuga arvestatud. Selletõttu palume väärtuslike maastike hulgast meile kuuluvad maaüksused välja arvata.</p>	
	<p>Rohevõrgustiku eesmärgina on toodud väärtuslike ökosüsteemide kaitse, säilitamine... . See on sisuliselt looduskaitsealade eesmärk. Mis on väärtuslik ökosüsteem või tavaline ökosüsteem või väärtusetu ökosüsteem? Pakkusime alternatiivseks sõnastuseks: „Väljaspool looduskaitsealaid on rohevõrgustiku eesmärgiks säilitada valdavalt maastik, mis kujuneb metsamajandusliku või põllumajandusliku maakasutuse ning selleks vajalike kõlvikuliste muudatuste tulemusel“.</p> <p>Kõlviku muutmine, mis pole arendustegevus (mets → põld, mets → rohumaa ja vastupidi), vaid muudab kõlvikulist jaotust rohevõrgustiku eesmärkide vahel ehk üldise eesmärgi siseselt, peaks rohevõrgustikus toimuma üldistel alustel.</p> <p>Teie selgitus meie küsimusele oli „Kooslused võivad aja jooksul muutuda. Oluline ei ole nende ruumilise paiknemise säilimine, vaid looduslik mitmekesisus“. Selline tõlgendus on arusaadav ja mõistlik, kuid see pole uues tekstis kusagilt välja loetav. Samas tekitab ka selline eesmärk küsimusi, milles seisneb rohumaa looduslik mitmekesisus – metsavööndis? Rohumaad on inimtekkelised rajatised toidu tootmiseks (seal hulgas</p>	<p>Selgitus. Rohevõrgustiku eesmärgid on toodud Rohevõrgustiku planeerimisjuhendis, millest on üldplaneeringu koostamisel lähtutud.</p>

	<p>karjakasvatus), mille otstarbekus väikestel pindadel on paljudel juhtudel kaheldav ja säilitamine toetub ainult EU subsidiumitele mitte ratsionaalsetele kaalutlustele. Kuidas selline rohevõrgustiku eesmärk omakorda kliimaeesmärke toetab?</p>	
	<p>Majandustegevuse kohta rohelises koridoris on öeldud „et see ei lõikaks läbi rohelise võrgustiku koridore“. Palume täpsustada, mida selle läbilõikamisega silmas peetakse? Keegi võib ju arvata, et ka lageraiega on võimalik koridor läbi lõigata. Meie hinnangul on lageraie langile tekkiv noorendik väärtuselt samasugune kooslus nagu poollooduslik rohumaa, haritav maa või iga teine maakasutuslik kõlvik. Rohumaad niidetakse igal aastal ja haritav maa lausa küntakse igal aastal.</p>	<p>Selgitus. Üldplaneeringu seletuskirjas on toodud <i>“roheline võrgustiku struktuuri olulist muutmist ettenägeva tegevuse kavandamisel tuleb viia läbi keskkonnamõju hindamine. Rohelise võrgustiku struktuuri muutmine on oluline, kui arendustegevusega lõigatakse läbi rohekoridor või säilib tugialast selline osa, mis ei täida selle funktsioone enam”</i>.</p> <p>Siinkohal mõeldakse arendustegevust, millega kavandatakse tehisobjekti loomist. Lageraie, mille tulemusena hiljem tekib noorendik ning uus mets ei käi läbi lõikamise alla, sest maakasutusotstarve säilib.</p>
	<p>Me täname Teid rohevõrgustiku korrigeerimise eest, kuid jätkuvalt pole mitmete meie ettepanekutega arvestatud sisuliselt. Selletõttu palume meile kuuluvad maaüksused rohevõrgustikust välja arvata. Me ei näe looduskaitsealist ja ka muidu ratsionaalset otstarvet ka korrigeeritud rohekoridoril Kändliku külas ja Jõekülas (põhjendused varasemates kirjades).</p>	<p>Seisukohaga ei arvestata.</p> <p>Rohevõrgustik on määratletud kõrgema taseme planeeringus (maakonnaplaneeringus) ning üldplaneeringuga on rohevõrgustiku piire täpsustatud, lähtudes rohevõrgustiku planeerimise juhendist. Antud juhul puuduvad piisavad põhjendused ala välja arvamiseks rohevõrgustikust.</p>

	<p>Meie arvates ei vasta rohevõrgustik ka põhiseaduses sätestatud õigustatud ootuse ja õiguskindluse printsiipidele. Rohevõrgustiku algversioon kehtestati maakonnaplaneeringuga, millest piiranguid ei tekkinud. Üldplaneeringuga kehtima hakkavad piirangud on reaalsed. Keegi ei tea, mis sellega edaspidi veel juhtuma hakkab. Lisaks on eesmärgid ja kehtestatavad piirangud jätkuvalt kohati vastuolulised, ebaselged ja meelevaldselt tõlgendatavad. Puuduvad maamaksusoodustused ja hüvitised piirangutest tekkida võivate kahjude korral, näiteks tormikahjud metsas. Me ei saa sellise rohevõrgustiku kaitsekorraga nõustuda.</p>	<p>Selgitus. Ka maakonnaplaneeringus on seatud tingimused rohevõrgustiku toimimiseks, mida on üldplaneeringuga täpsustatud. Rohevõrgustiku planeerimisel ja tingimuste seadmisel oleme lähtunud rohevõrgustiku planeerimisjuhendist.</p>
	<p>Kuu aega on liiga lühike aeg nii mahukas dokumendis tehtud muudatustega tutvumiseks ja seisukoha kujundamiseks.</p>	<p>Selgitus. Üldplaneeringu seletuskiri ja joonised on üleval Türi valla kodulehel ning kõik ettepanekud ja kommentaarid on oodatud kuni üldplaneeringu koostamise lõpuni.</p>
<p>Elering AS Kristen Sock 25.02.2021</p>	<p>1. Üldplaneeringu seletuskirjas on lk 52 elektrivarustuse arendamise tingimustes punkt 4 öeldud, et põhivõrk tuleb asulates üle viia kaabelliinideks, kuid Elering praegu perspektiivseid kaabelliine Türi vallas ette ei näe. Palun muutke see punkt.</p>	<p>Selgitus. Suunisena me peame seda oluliseks, tegemist pigem jaotusvõrgu liinidega ja mitte Eleringi liinidega. ÜP ei kohusta Eleringi ega ka teisi võrguvaldajaid kaabelliinide välja ehitamiseks.</p> <p>Täiendame teksti ja täpsustame, et on mõeldud jaotusvõrku.</p>
	<p>2. Samuti võiks üldplaneeringu seletuskirjas ära märkida merevõrgu projekti, mis puudutab 330 kV võrgu osas ka Türi valda. Elering alustas aastal 2020 suuremahulise Läänemere meretuuleparkide arendamise projektiga. Läänemere mere energiavõrk on Läänemere äärseid riike ning meres paiknevaid tuuleparke ühendav energiavõrgustik, mis aitab saavutada</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud. Nimetatakse tekstis ära.</p>

	<p>kliimaeesmärke kulutõhusalt, tagades energia varustuskindluse. Merevõrgu esmane plaanilahendus selgub koostöös teiste Läänemereäärsete ülekandevõrgu operaatoritega eeldatavalt 2023 aastal. Võttes arvesse Euroopa Liidu kliimaeesmärke on võimalik, et merest tuuleenergia tootmine suureneb ning selle maismaale toomiseks on vajalik rajada täiendavaid ühendusi. Merevõrgu pilootprojekti (Riia lahe hübriidühendus) raames on Eesti ja Läti allkirjastanud ühiste kavatsuste memorandumid (https://www.mkm.ee/et/uudised/eesti-ja-lati-solmisid-uhisemeretuulepargi-eelarendamise-leppe), mille eesmärk on eelarendada riikide poolt 700-1000 MW potentsiaalset tootmisvõimsust Riia lahes 2030. aasta lõpuks. Merevõrgu väljaarendamisega kaasnevad oluliselt suuremad võimsusvood lääne piirkonnas, seetõttu on vajalik läbilaskevõime suurendamiseks rekonstrueerida Türi valla territooriumi läbivad 330 kV õhuliinid Sopi-Paide L346 ja Paide-Kiisa L357. Kogu projekti eeldatav valmimisaeg (planeerimisest kuni ehituse lõpuni) on planeeritud aasta 2030.</p> <p>Teil on praegu mainitud KSH aruandes ptk 3.3.2 L346 ja L357 rekonstrueerimist ehk muutke ka seal teksti, et nimetatud liinide rekonstrueerimine toimub merevõrgu projekti raames.</p>	
<p>Keskkonnaministeerium (Margit Martinson, asekantsler kantsleri ülesannetes) 25.02.2021 kiri nr 7-15/19/2406-16</p>	<p>1. Meie hinnangul on KSH aruande eelnõus hinnatud tuuleparkide mõjusid ebapiisavalt. Üldplaneeringu raames koostati tuulikuparkide asukohavaliku analüüs, kus määrati kaks erineva suurusega potentsiaalse tuulikupargi arendamise ala. Üldplaneeringu taristu ja tehnovõrkude joonisele on kantud nendest suurem, mis vajab üldplaneeringu kohaselt aga täpsemat uuringut ja mõjude hindamist järgmises planeerimise etapis. Kui kogu määratavat ala käsitletakse üldplaneeringus tuulikupargi arendamiseks potentsiaalselt sobiva alana, siis tuleb seda sellisena hinnata ka KSH aruande eelnõus ning mõjude hindamist ei saa jätta järgmisesse planeerimise etappi. Lisaks</p>	<p>Selgitus. Üldplaneeringut korrigeeritakse potentsiaalse tuulikupargi ala määratlemisel, seega saab teatud määral kohapõhist hinnangut ja selle detailsust parendada.</p> <p>Mõjude hindamist on tehtud proportsionaalselt teadaoleva infoga. KSH aruandes on selgitatud, et Kobras AS poolt koostatud tuulikuparkide asukohavaliku analüüsis (töö nr 2020-247) jõuti järeldusele, et kuna puudub</p>

	<p>ulatuva potentsiaalse tuulikupargi arendamise alad Natura 2000 võrgustiku linnu- kui loodusalade piirideni ja seetõttu ei saa KSH aruande eelnõus ainult piirduda Natura eelhindamisega, vaid tuleb viia läbi ka asjakohane hindamine. Asjakohase hindamiseta puudub veendumus, kas potentsiaalsed tuulikupargi arendamise alad kahjustavad linnu- ja loodusalade kaitse-eesmärke ja nende terviklikkust.</p> <p>Meie hinnangul tuleb üldplaneeringus määrata potentsiaalseteks tuulikupargi arendamise aladeks eelkõige need piirkonnad, millel on olemasoleva teabe põhjal (arvestatud puhvrid piirangutega aladest ja kaitstavatest loodusobjektidest) veendumus nende sobivusel ning esmaste sobivate alade täpsemaid võimalusi ja tingimusi hinnatakse järgmises planeerimise etapis. Sellekohane esialgne nt liikidepõhine puhveranalüüs tehti ka üldplaneeringu raames koostatud tuulikuparkide asukohavaliku analüüsi puhul (analüüsi joonis 2, sinisega märgitud alad), kuid neid alasid ei kajastata üldplaneeringu taristu ja tehnovõrkude joonisel. Potentsiaalse tuulikupargi arendamise ala määramine üldplaneeringus peaks juba väljendama mingit esmast võimalust arendustegevuseks. Samuti tuleb KSH aruande eelnõus hinnata ka nende alade mõjusid. Lisaks annab suure tuulikupargi arendamise ala määramine, mis ei arvesta erinevaid kitsendusi ja puhvreid, arendajale vale signaali arendustegevuste tegelike võimaluste kohta.</p>	<p>kogu vajalik informatsioon võimaliku tuulikupargi rajamisega kaasneva mõju hindamiseks Natura 2000 aladele (informatsioon tuulikute tüübi, võimsuse, generaatori alustarindi ehitusaluse pindala, juurdepääsuteede asukohtade ja parameetrite, ülekandeliinide (liinipostide) asukohtade ja teisest küljest reaalsete loodusväärtuste kohta), siis ei ole alust ka puhveralade laiuse määramisele nendest aladest, millega saaks välistada ebasoodsa mõju esinemise alade kaitse-eesmärkidele. Tuulikupargi arendamine tohib toimuda ainult selliselt, et ebasoodne mõju Natura 2000 aladele oleks välistatud. Järgnevas, detailplaneeringu koostamise etapis või sellele eelnevalt, kui on olemas vajalik informatsioon tuulikupargi kohta, tuleb läbi viia kohapealsed kaitse-eesmärgist lähtuvalt asjakohased uuringud ning selgitada, kas ebasoodne mõju on välistatud või välja töötada lahendused, millega oleks võimalik ebasoodsa esinemist vältida.</p> <p>Teisisõnu: üldplaneeringu täpsusastmes asukohavaliku tegemisel saabki üksnes välistada need alad, millel on otsene looduskaitseväärus ja kus on teada, et tuulikuparke kindlasti teha ei tohi ning looduskaitse objektidest vajalike puhvrite</p>
--	--	--

		<p>ulatuse määramine saabki jääda järgmisesse etappi. Tuulikupargi arendamiseks tõenäoliselt sobiv ala on territoorium, kus on võimalik edasi uurida tuulikupargi rajamise võimalusi ja tingimusi järgmises, detailplaneeringu etapis ning ei väljenda ootust, et sellele alale on igal juhul võimalik tuulikupark püstitada. Üldplaneeringu täpsusastmes ei ole õigustatud umbmääraste ligikaudsete puhvrite määramine kaitstavatest aladest.</p> <p>Märgime, et olemasoleva teabe põhjal ei saa anda veendumust nende sobivuseks tuulikuparkide arendamisel. Veendumust sobiva ala valikul saab aset leida alles järgmise etapis, kui on olemas vajalikud sisendparameetrid nii kavandatu kui olemasoleva looduskeskkonna osas. Nt kulgeb üle potentsiaalse tuulikupargi ala suure tõenäosusega lindude sisemaa rändekoridor, mille täpsustamiseks tuleb kaasata ornitoloogid. Samuti puuduvad käesolevas staadiumis andmed lindude võimalike rände- ja liikumiskoridoride kohta puhke- ja toitumisalade vahel, mida olemasolevatest andmebaasidest ei leia ning ilma spetsiifilisemate uuringuteta ei ole võimalik kindlaks määrata.</p>
--	--	---

		<p>Nn liikidepõhine puhveranalüüs tehti sisuliselt ainult metsise puhul - Keskkonnaameti ettepanekul moodustati teadaolevate metsise elupaikade ümber 1 km ulatusega puhverala, arvestades liigi tundlikkust ja käitumismustrit. Teiste liikide käitumismustrid ning toitumisalad ja vajadused on erinevad ning ilma põhjalikuma analüüsita ei ole laiemal puhverala määramine otseselt põhjendatud.</p> <p>Üldplaneeringu seletuskirjas on metsisele vajaliku puhverala ulatus olemas (1 km), kui joonisel ei ole kajastatud. See oli taotluslik ja seotud omade põhjustega, kuid segaduse vältimiseks korrigeeritakse taristu ja tehovõrkude joonist selles osas. Õigusaktidest tulenevad välistavad kitsendused on liikide leiukohad, vääriselupaigad, kaitsealused üksikobjektid, püsielupaigad, kaitsealad, hoiualad, Natura 2000 alad, kultuurimälestised, muinsusakaitsealad, maavarade maardlad ning neid on juba arvestatud. Potentsiaalse tuulikupargi arendamise ala määramine üldplaneeringus väljendabki sellest tulenevalt juba esmast võimalust arendustegevuseks. Arvestatud ei ole ainult puhvreid (v.a metsise</p>
--	--	--

	<p>2. KSH aruande eelnõu ei välista tuuleparkide rajamist rohevõrgustikku, välja on toodud, et tegevus ei takista otseselt ulukite liikumist. Meie hinnangul ei ole rohevõrgustiku eesmärgiks ja ülesandeks tagada vaid ulukite liikumine. Eelkõige tuleb arvestada, et roheline võrgustik on eri tüüpi ökosüsteemide ja maastike säilimist tagav ning asustuse ja majandustegevuse mõjusid tasakaalustav looduslikest ja poollooduslikest kooslustest koosnev süsteem, mis koosneb tuumikaladest ja neid ühendavatest rohekoridoridest (PalaNS § 6 p 17). Sama ideed kannab ka Järvamaa maakonnaplaneeringus 2030+ roheline võrgustiku peatükk. Juhime tähelepanu, et 4 maakonna tuuleenergeetika teemaplaneeringu raames jõudsid Maaülikool teadlased eksperthinnangus seisukohale, et praeguses olukorras on arukas hinnata tuuleparkide teemaplaneeringuga määratletud nn sobivate tuuleparkide arendusalade kattuvust rohevõrgustiku elementidega ja välistada alad, mis jäävad osaliselt või täielikult riiklikele või maakonna (suur+väike) tuumalale või lõhuvad olulisi ühenduskoridore. Mõistlik oleks lähtuda ettevaatusprintsibist ja välistada tuuleparkide rajamise rohevõrgustiku olulisematele aladele. Lisaks on toodud Järvamaa teemaplaneeringus 2030+, et võrgustiku funktsioneerimiseks on vaja, et looduslike ja poollooduslike alade osatähtsus rohelises võrgustikus ei langeks alla 80%. Eeltoodust tulenevalt peaks tuuleparkideks sobivate alade esmasel valikul arvestama ka rohevõrgustikuga.</p>	<p>elupaiga ümber), mida ei ole võimalik praeguste lähteandmete põhjal õige teha.</p> <p>Seisukohaga ei arvestata.</p> <p>Detailplaneeringu koostamisel, kui on selge täpsem ala, tuleb arvestada kõiki üldplaneeringu seletuskirjas rohevõrgustiku toimimisele seatud tingimusi.</p> <p>Kui Keskkonnaministeerium teeb ettepaneku lähtuda ettevaatusprintsibist ja välistada tuuleparkide rajamise rohevõrgustiku olulisematele aladele, siis tähendab see Türi valla territooriumil kohest ja otsest välistust tuuleparkide rajamiseks, kuna kogu rohevõrgustik on riikliku või maakondliku tähtsusega. Üldplaneeringu ja KSH koostajad on seisukohal, et ilma konkreetsemate põhjendusteta välistust ei ole õige teha. Ettevaatusprintsibi rakendamine oleks õigustatud siis, kui järgnevat planeerimisetappi ja täiendavat mõju hindamist enam ei toimuks. Antud juhul on korduvalt rõhutatud, et detailplaneeringu koostamisel, kui on teada taristu paiknemine, saab vastu võtta otsuseid selle sobivuse osas rohevõrgustiku aladele. Seetõttu ei ole praeguses etapis "igaks juhuks" välistuse tegemine põhjendatud.</p>
--	--	--

		<p>Osatähtsus rohelises võrgustikus ei langeks alla 80%. Tornialus + teed + taristu ... saame selle analüüsi välja tuua ja jääda selle juurde, et ka edaspidi see nõue saab jääda kehtima.</p>
	<p>3. Kõrvalmaantee nr 15172 Kolu-Jändja tee (alevikus Raadiojaama tee) äärde on üldplaneeringuga planeeritud jalgratta- ja jalgteed, millel on ebasoodne mõju Türi-Karjaküla Natura 2000 loodusala. Juhime tähelepanu, et vastavalt Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (edaspidi KeHJS) § 45 lõikele 2 võib strateegilise planeerimisdokumendi kehtestada juhul, kui seda lubab Natura 2000 võrgustiku ala kaitsekord ning strateegilise planeerimisdokumendi kehtestaja on veendunud, et kavandatav tegevus ei mõjuta ebasoodsalt selle Natura 2000 võrgustiku ala terviklikkust ega kaitse eesmärki. Antud juhul selgub KSH aruande eelnõust (lk 115-116), et <i>Jalg- ja jalgrattateed rajamisega kaasneb tõenäoliselt otsene elupaigatüübi kadu, mille täpset ulatust oleks võimalik hinnata alles projekteerimise staadiumis, kui on paika pandud jalg- ja jalgrattateed asukoht, laius, praeguse maantee kraavi võimalik nihutamine. Samas on oluline teadvustada, et tegemist on esmatähtsa elupaigatüübiga ja kui kavandatav tegevus võib seda eeldatavalt mõjutada, siis võib Vabariigi Valitsus selleks anda nõusoleku ainult juhul, kui kavandatav tegevus on seotud inimese tervise, elanikkonna ohutuse või olulise soodsa mõjuga keskkonnaseisundile. Antud juhul ei vasta see ühelegi eelnimetatud tingimusele, seega Vabariigi Valitsuse poolse nõusoleku andmine jalg- ja jalgrattateed pikendamiseks Türi-Alliku suunal ei ole kuigi tõenäoline, kui sellega kaasneb esmatähtsa elupaigatüübi kadu. Sõiduteest eraldiseisva jalg- ja jalgrattateed rajamine on küll vajalik kergliiklejate ohutuse tagamiseks, kuid kuna kasutatavate inimeste hulk ei ole märkimisväärne, st antud</i></p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p> <p>Jalg- ja jalgrattateed on planeeritud kõrvalmaantee 15107 Türi-Näsuvere äärde, KSH aruande tabelis nr 18 ja üldplaneeringu seletuskirjas on esitatud vale tee number ja nimetus, ebatäpsus parandatakse.</p> <p>Põhimõtteliselt (teoreetiliselt) teostatav lahendus, mille puhul loodusala kaitseväärtused Raadiojaama tee kõrval ei saa kahjustatud, on KSH-s välja toodud (...<i>Ühe teoreetilise lahendusena saaks kergliiklejad suunata vahetult sõidutee kõrvale, eraldades kergliiklejad selgelt märgistatud piirdega mootorsõidukitega liiklejatest ja kehtestada piirneval maanteelõigul sõidukiiruse piirang</i>) ja lisatakse ka ÜP seletuskirja.</p>

kontekstis ei ole põhjust rääkida elanikkonna ohutuse tagamisest. Türitl on kergliiklejatel võimalik ohutult liikuda Türi-Alliku suunas ka alternatiivset teed pidi, Pärnu-Rakvere-Sõmeru maantee ääres olemasoleval jalg- ja jalgrattateel. Seega kergliiklejatel on tegelikult olemas alternatiivne liikumisteed. Samuti on välja toodud, et Raadiojaama tee äärde on võimalik jalg- ja jalgrattatee rajamine (olemasoleva pikendamise) ainult sellisel juhul, kui teedeinseneril on võimalik välja töötada lahendus, millega Türi-Karjaküla loodusala läbival lõigul on jalg- ja jalgrattatee võimalik rajada viisil, mil esmatähtsat elupaigatüüpi 6270* ei mõjutata (st ei kaasne pindala kadu ega seisundi muutust). Ühe teoreetilise lahendusena saaks kergliiklejad suunata vahetult sõidutee kõrvale, eraldades kergliiklejad selgelt märgistatud piirdega mootorsõidukitega liiklejatest ja kehtestada piirneval maanteelõigul sõidukiiruse piirang. Üldplaneeringu seletuskirjas seda varianti ei käsitleta ning seal on toodud (lk 40), et kõrvalmaantee nr 15172 Kolu-Jändja tee (alevikus Raadiojaama tee) äärde on üldplaneeringuga planeeritud jalgratta- ja jalgtee. Kui selgub jalgratta- ja jalgtee täpsem paiknemine ning parameetrid, siis tuleb läbi viia Natura eelhindamine, hindamaks ebasoodsa mõju avaldumist Türi-Karjaküla loodusalale. Vajadusel tuleb läbi viia asjakohane hindamine KMH käigus. Arvestada tuleb sellega, jalgratta- ja jalgtee rajamisega tõstetakse kergliiklejate liiklusohutust. Vajadusel tuleb kavandatavaks tegevuseks luba küsida Euroopa Komisjonilt.

Sellisel kujul ei ole üldplaneering kooskõlas KeHJS § 45 lõikega 2. KeHJS § 45 lõike 3-5 alusel on võimalik kehtestada erand Euroopa Komisjoni nõusolekul (kuna kahjustatud saab esmatähtis elupaik), kuid selleks peab KSH aruande eelnõud täiendama tuues välja: 1) alternatiivsete lahenduste puudumise (hetkel on KSH aruande eelnõus toodud välja, et Türitl on kergliiklejatel võimalik ohutult liikuda Türi-Alliku suunas ka alternatiivset teed pidi, Pärnu-Rakvere-Sõmeru maantee ääres olemasoleval jalg- ja

	<p><i>jalgrattateel. Seega kergliiklejatel on tegelikult olemas alternatiivne liikumisteed; 2) avalikkuse jaoks esmatähtsad ja erakordselt tungivad põhjused (KSH aruande eelnõus on välja toodud, et kasutajate hulk ei oleks märkimisväärne); 3) vajalikud hüvitusmeetmed vastavalt KeHJS § 40 lõike 4 punktile 8'.</i></p>	
	<p>4. Palume KSH aruande eelnõus välja tuua, kas Türi valla rohevõrgustik moodustab ühtse terviku naabervaldade rohevõrgustikuga ja kas esineb kitsaskohti, kus tuleks rohevõrgustikku ühiselt planeerida.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud. KSH aruannet täiendatakse selles osas.</p> <p>Türi Vallavalitsus saab naabervaldadele saadetavates kooskõlastuskirjas juhtida rohevõrgu sidussuse võimalikele kitsaskohtade tuvastamisele tähelepanu.</p>
	<p>5. Üldplaneeringus ei ole rohevõrgustiku ruumielementidel hierarhilise taseme jaotust. Vastavalt rohevõrgustiku planeerimisjuhendile tuleb üldplaneeringus lisaks rohevõrgustiku ruumielementide määratlemisele (tugiala, rohekoridor) välja tuua rohevõrgustiku vastavus hierarhilisele tasemele ehk väärtusklassile – riiklik, maakondlik, kohalik tugiala. Hierarhilised tasemed annavad olulist infot otsustajale hilisemal rohevõrgustiku tingimuste rakendamisel. Näiteks uushoonestuse või tuulepargi lubamine riikliku tähtsusega tugialale vajab veelgi põhjalikumat kaalumist kui kohaliku tähtsusega tugialal. Järvamaa maakonnaplaneeringus 2030+ on aga rohevõrgustiku hierarhilised tasemed määratud, mis tuleks üle kanda valla üldplaneeringusse.</p>	<p>Seisukohaga arvestamist kaalutakse.</p>
	<p>6. Keskkonnaministeeriumi hinnangul on oluline rohevõrgustiku kasutustingimuste seas käsitleda ka raadamist. Raadamine ei ole osa tavapärasest metsamajandamise tegevusest, vaid raadamise tagajärjel muutub maakasutus ehk see ala ei ole enam metsamaa. Seetõttu on</p>	<p>Selgitus. Keskkonnaamet on oma 27.03.2020 kirjas nr 6-5/20/2626-2 "Ettepanekud ja märkused Peipsiääre üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise</p>

	<p>raadamisel väga oluline mõju konkreetsele metsaökosüsteemile ja selle teenuste pakkumisele, kuna raadamise tulemusel mets eeldatavasti hävib ning vajalikke teenuseid enam ei pakuta. Küsimus, kas rohevõrgustiku aladel on toimunud ulatuslikke maakasutusmuutusi, on ka üks põhiküsimustest üldplaneeringus rohevõrgustiku ülevaatamisel ja täpsustamisel. Seetõttu on väga oluline üldplaneeringu koostamisel ja selle mõju hindamisel vaadata üle ka raadamistingimused rohevõrgustiku kui terviku toimimise vaates (sh tuvastada kitsaskohad) ning hinnata kavandatud meetmete mõju rohevõrgustiku toimimisele. Palume toodud maakattemuutuse (raadamise) võimalikku mõju käsitleda ka KSH aruande eelnõus ja selgitada välja vajadus kasutustingimuste täiendamiseks.</p>	<p>aruande eelnõule” märkinud, et “Tuginedes metsaseaduse (edaspidi MS) §-le 23¹ saab üldplaneeringuga piiranguid seada vaid uuendusraie tegemisel raieliigile ja lageraie tegemisel langi suurusele ja raievanusele. <u>Raadamisele piirangute kehtestamiseks MS § 23¹ kohalikele omavalitsustele volitust ei anna.</u>“</p> <p>Palume nii Keskkonnaministeeriumi kui ka Keskkonnaameti juriidiliselt kaalutletud põhjendatud seisukohta, kas raadamisele on võimalik üldplaneeringuga piiranguid kehtestada?</p>
	<p>7. Palume iseloomustada rohevõrgustiku kattuvust kaitstavate loodusobjektidega: juhul, kui rohevõrgustik ei kata kaitstavaid loodusobjekte, palume olukorda lühidalt põhjendada.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>
	<p>8. Rohevõrgustiku katvus mõnes valla piirkonnas on madal ja pole selge, kas planeeritud rohevõrgustiku lahendus on piisavalt toimiv, eriti kui sellistes piirkondades on looduslikku maakatet säilinud vähe või see praktiliselt puudub. Ühe näitena võib tuua piirkonna Villevere – Kahala – Ollepa - Arkma – Kabala ümbruses, kus domineerib põllumajandusmaastik (seetõttu on ka veidi kaheldav KSH aruande eelnõus (lk 52) toodud väide, et <i>Valla äärealadel on rohevõrgustiku toimivus väga hea</i>. Meie hinnangul on vajalik kaaluda sellistes piirkondades rohevõrgustiku toimimisele kaasa aitavate erinevate looduslikku mitmekesisust suurendavate maastikuelementide nagu loodusliku taimkattega põlluservad, kraavi-, tee- ja metsaservad ning väikesepinnalised biotoobid, nagu kivikuhjad ja põlluvahemetsatukad jmt,</p>	<p>Selgitus. Rohevõrgustiku puhul võeti aluseks maakonnaplaneeringus kavandatud võrgustik ning üldplaneeringus täpsustati piire lähtuvalt tegelikust maakasutusest.</p> <p>Põllumajandusmaastik pakub varustusteenuseid, mille pakkumine on seotud intensiivse maakasutusega ja mis ei toeta ei elurikkust, puhkefunktsiooni ega mõnd muud rohevõrgustiku olulist eesmärki ja seega tuleb aru anda, et sellised alad ilmselt rohevõrgustikku ei toetagi. Sellest hoolimata</p>

	<p>säilitamis- või loomisvajaduse väljatoomist ja seostamist rohevõrgustikus säilitatavate kooslustega. Palume sellest lähtuvalt vaadata üle ka teised rohevõrgustiku poolt madala katvusega ja maakattelt looduslikku mitmekesisust vähetoetavad piirkonnad.</p>	<p>lisatakse üldplaneeringu seletuskirja põllumajandusmaastikul looduslikku mitmekesisust suurendavate maastikuelementide säilitamis- või loomise soovitud.</p>
	<p>9. Üldplaneeringu maakasutuse mõjudest rohevõrgustikule räägib KSH aruande eelnõu peatükk 5.1.2 <i>Mõju bioloogilisele mitmekesisusele ja rohevõrgustikule</i>. Leiame, et KSH aruande eelnõus on hinnatud seda, kuidas üldplaneering võimaldab rohevõrgustikul täita oma funktsioone – säilitada eri tüüpi ökosüsteeme ja maastikke ning tasakaalustada majandustegevuse mõju -, vaid osaliselt. Rohevõrgustiku toimimist mõjutavate teguritena käsitletakse asustust ja teede võrgustikku. Muude Eestis tüüpiliste majandustegevuste, nagu põllu- ja metsamajandus, võimalikke mõjusid (või nende puudumist) rohevõrgustiku toimimise seisukohast olulistes kohtades käsitletud ei ole. Palume neid mõjusid KSH aruande eelnõus käsitleda. Palume vajadusel täiendada üldplaneeringu kasutustingimusi.</p>	<p>Seisukohaga osaliselt arvestatud.</p> <p>Üldplaneeringuga ei ole võimalik seada rohevõrgustikus metsa majandamisele piiranguid.</p> <p>Valla ida- ja kagupoolsema osa maakasutus on seotud enamjaolt maa harimisega, enamik põllumaid on järjepidevalt aktiivses kasutuses. Põllumajandusmaastik pakub varustusteenuseid, mis on seotud intensiivse maakasutusega ja ei toeta ei elurikkust, puhkefunktsiooni ega mõnd muud rohevõrgustiku olulist eesmärki. Juhteksperdi hinnangul ei ole intensiivselt haritavate põllumaade rohevõrgustiku koosseisu arvamine otseselt vajalik, kuna need ei täida rohevõrgustikule pandud eesmärgi: ei taga looduslike protsesside toimimist, paku ökosüsteemiteenuseid ega leevenda kliimamuutuste mõju. Sellest hoolimata lisatakse üldplaneeringu seletuskirja põllumajandusmaastikul looduslikku mitmekesisust suurendavate</p>

		maastikuelementide säilitamis- või loomise soovitusel.
	10. Üldplaneeringu väärtuste ja piirangute joonisel on eristatud rohevõrgustiku tugialasid ja koridore. Me ei ole üldplaneeringu jooniste digitaalsete kihtidega tutvunud, aga peame oluliseks, et juba üldplaneeringu koostamise ajal järgitakse üldplaneeringu digitaalsete jooniste vormistamisel riigihalduse ministri 17.10.2019 määrust nr 50 „Planeeringu vormistamisele ja ülesehitusele esitatavad nõuded“ ja rohevõrgustiku digitaalsed kihid oleksid vormistatud vastavalt määrusele, mis võimaldab GIS andmestikus tugialade ja koridoride üksteisest eristamist.	Seisukohaga on arvestatud.
	11. KSH aruande eelnõu peatükis 5.2.1.6.1 <i>Müra</i> , kus käsitletakse lasketiirude müra, ei ole märgitud, milliste hoonestatud alale kehtestatud välismüra normtasemetega tuleks arvestada ning kas sellised nõuded kehtivad ka laskepaikadele. Palume täpsustada.	Seisukohaga on arvestatud , KSH aruannet täpsustatakse.
	12. Palume KSH aruande eelnõus termin <i>tahked osakesed</i> asendada läbivalt terminiga <i>osakesed</i> .	Seisukohaga on arvestatud , KSH aruannet korrigeeritakse.
Margus Biene Metsaring OÜ esindaja ja Erametsakonsulent 25.02.2021	Järgnevalt toon välja punktid, mis tulevikku vaadates suure tõenäosusega hakkavad kujutama metsaomanikele piiranguid või millele tuginedes hakatakse rohevõrgustiku aladel raieid vaidlustama – selline asi juba hetkel toimub (küll mitte Järvamaal), kus kogukond viitab rohealale, kus küll pole piiranguid seatud, aga rohealale viidates tahetakse keelata omanikul metsa majandamine. Dokument - „Järva maakonna Türi valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne“	Seisukohtadega on osaliselt arvestatud. Keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne ja seletuskiri viiakse vastavusse. Seisukohaga arvestatud. Kaks esimest tingimust eemaldatakse KSH aruandest. Viimane tingimus korrigeeritakse järgnevalt:

	<p>tuumalades ja koridorides võib vastavalt metsamajandamiskavadele lubada majandustegevust (sh metsaseadusega reguleeritud raiet). Seejuures tuleb rohevõrgustiku metsades raiumisel:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vältida rasket metsatehnikat ja raietööde läbiviimist ajal, mil pinnase kandevõime on nõrk ja kahjustatakse oluliselt aluspinnast; ✓ taasmetsastada lageraiealad kasutades selleks kohalikke liike; ✓ hoiduda raietöödest raierahu perioodil (15. aprill–15. juuni) seoses lindude pesitsusajaga; <p>Dokument - „Järva maakonna Türi valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne“</p> <p>metsade majandamine toimub vastavalt metsaseadusele, looduskaitseadusele, kaitsealade kaitse eeskirjadele ja kaitsekorralduskavadele. Metsade raie kaitsealustel aladel on reguleeritud kaitsealade kaitse-eeskirjadega. Väljapool looduskaitseaduse mõistes kaitstavaid alasid ning kaitsealuste liikide elupaiku on soovitatav sarnaselt eelnimetatud aladega metsade majandamine ja kasutamine sellisel moel ning sellises tempos, et säiliks metsade bioloogiline mitmekesisus, produktiivsus, taastumisvõime ning ühtlasi nende potentsiaal täita nüüd ja tulevikus ökoloogilisi ja sotsiaalseid funktsioone nii valla kui ka üleriigilisel tasandil;</p> <p>Dokument - „Järva maakonna Türi valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne“</p> <p>vältida kinnistute tarastamist hajaasustusega rohevõrgustiku alal. Kui see on siiski vajalik või on kindel soov seda teha, siis ei tohi aiaga piiratud õueala suurus ületada 0,4 ha, välja arvatud juhul, kui tarastamine on õigustatud</p>	<p><i>raierahu perioodil (15. aprill–15. juuni) raietööde tegemisel lähtuda Keskkonnaministeeriumi poolt metsaomanikule koostatud juhistest.</i></p> <p>Seisukohaga ei arvestata, kuna on kooskõlas metsaseaduses tooduga. Peame asjakohaseks need suunised sisse jätta.</p>
--	---	---

	<p>tulenevalt maade põllumajanduslikust kasutusest. Nii tagatakse hajaasustusele omane avatud ruum ja ulukite vaba liikumine;</p> <p>Dokument - „Türi valla üldplaneering seletuskiri“</p> <p>4) rohevõrgustikuga kaetud hajaasustusega alal on minimaalseks katastriüksuse suuruseks 2 ha. Alla 2 ha kinnistule ei ole lubatud hooneid ehitada ilma rohevõrgustiku sidususe säilimise alase eksperthinnanguta;</p> <p>5) uute hoonete kavandamine roheline võrgustiku aladele on võimalik ühe katastriüksuse piires kompaktselt paikneva hoonete ansambli juures. Hajaasustuses on seni hoonestamata katastriüksustele uusi hooneid võimalik kavandada juhul, kui õuealade omavaheline kaugus on vähemalt 200 m tagamaks loomade turvaline ja häirimatu liikumine. Rohevõrgustiku koridoris peab jääma mistahes tarastamise või muu barjääri loomise korral ulukitele vaba liikumise võimalus, koridori alaga risti suunas peab jääma vähemalt 50 m laiune koridori riba katkematuks;</p>	<p>Seisukohaga arvestatud. Tingimus eemaldatakse KSH aruandest.</p>
	<p>Küsimused:</p> <p>Millistel alustel on valitud koridorid ja tugialad?</p> <p>Millele tuginevad eelnevad punktid üldplaneeringus ja KSH-s?</p> <p>Seisukoht:</p> <p>Mina maaomanikuna eelnevalt loetletud KSH ja üldplaneeringu punktidega nõus pole!</p>	<p>Selgitus. Rohevõrgustik on määratletud kõrgema taseme planeeringus (maakonnaplaneeringus) ning üldplaneeringuga on rohevõrgustiku piire täpsustatud vastavalt looduslikele oludele.</p> <p>Rohevõrgustiku toimimist tagavad tingimused ja kitsendused on paika pandud vastavalt “Rohevõrgustiku planeerimisjuhendile” ning keskkonnaekspertide soovitudele, lähtuvalt vajadusest tagada rohevõrgustiku toimimine.</p>

<p>Muinsuskaitseamet</p> <p>(Karen Klandorf, Järvamaa nõunik)</p> <p>25.02.2021</p>	<p>Oleme tutvunud Türi valla üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande eelnõuga. Türi valla üldplaneeringu eelnõus on kultuuripärandi teemat käsitletud, kuid teeme alljärgnevalt mõned ettepanekud täiendamiseks ja korrigeerimiseks. KSH aruande eelnõu jääb äärmiselt pealiskaudseks kultuuriväärtusliku keskkonna mõjude hindamisel; mõju kultuurimälestistele pole üldse hinnatud.</p>	<p>Selgitus. Palume täpsustada, mida soovite KSH aruandes täpsustada.</p> <p>Teemade osas tehakse koostööd Muinsuskaitseametiga antud küsimustes.</p>
	<p>KSH aruande kohaselt üldplaneeringu lahendus valla territooriumil paikneva 13 väärtusliku maastiku omapära ja iseloomulikke tunnuselemente ei mõjuta. Jääb küsitavaks, kas see on positiivne või negatiivne, et mõju puudub. KSH aruandes on juhtinud tähelepanu, et üldplaneeringus võiks rohkem tähelepanu pöörata väärtuslikel maastikel vaadete avamisele ja säilitamisele ning on tehtud ettepanek, et tuleks kaaluda ka kõrgete objektide või maastikul domineerima jäävate muude objektide keelamist väärtuslikel maastikel või täpsustada nende rajamise tingimusi (ptk 5.1.1). Oleme samuti arvamisel, et üldplaneeringuga määratud kaitse- ja kasutustingimustel on üldjuhul mõju kultuuripärandile – see mõju peaks olema positiivne. Kuid antud juhul kehtestatud tingimuste mõju hinnatud pole. Türi valla KSH põhieesmärk on planeerimisprotsessis luua mh kultuuripärandi suhtes jätkusuutlikke lahendusi. Kui üldplaneeringu lahendus kultuuripärandit ei mõjuta (ilma sealjuures mõju sisuliselt analüüsimata), siis ei saa planeeringu lahendus tagada ka kultuuripärandi jätkusuutlikkust. Planeeringu lahendus peaks tagama arengu võimalikkuse – st mõju mh kultuuripärandile peaks olema positiivne.</p>	<p>Tehakse koostööd Muinsuskaitseametiga antud küsimustes.</p> <p>KSH aruandes on välja toodud, et üldplaneeringu lahendus valla territooriumil paikneva 13 väärtusliku maastiku omapära ja iseloomulikke tunnuselemente ei mõjuta. Täpsustusena lisatakse, et ei mõjuta ebasoodsalt ning tuuakse välja positiivse mõju avaldumise tagamaad.</p> <p>Üldplaneering on määratletud vaatekoridoride asukohad ning on rõhutatud, et vaadete avamine on maastikupildi rikastamise seisukohast väga oluline ning andnud juhised vaadete avamiseks. Samuti on esitatud tingimused vaatekoridoride säilitamiseks, sh mitte rajada maastikul domineerivaid objekte planeeringuga määratud vaatekohtadesse.</p>

	<p>Vajalik on arheoloogiatundlike alade prognoosimine ja nendega arvestamine ÜP-s (vt Muinsuskaitseameti seisukohad ja soovitused 03.06.2019 nr 1.1-7/2306-3). Hinnata tuleb ka planeeringu lahenduse mõju arheoloogiapärandi säilimisele. Muinsuskaitseamet saab anda Türi valla kohta arheoloogiapärandi esmased prognoosialad lähiajal.</p>	<p>Selgitus. Ootame arheoloogiatundlike prognoosialasid Muinsuskaitseametist.</p>
	<p>Tuginedes MuKS § 31 ja 76 ning arheoloogiapärandi analüüsile ja lähtudes asjaolust, et arheoloogide, hobiotsijate ja koduloohuviliste inimeste tegevus toob igal aastal uut infot arheoloogiliste paikade kohta juurde, palume üldplaneeringusse märkida:</p> <p>1) KMH kohustusega tegevuste kavandamisel (ka juhul kui KMH nõudest loobutakse) tuleb alati eelnevalt Muinsuskaitseametiga kooskõlastada arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus (MuKSi § 31 lg 3);</p> <p>2) prognoositud tõenäolistel arheoloogiapärandirikastel aladel küsida eelnevalt Muinsuskaitseameti seisukohta arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta kõigil juhtudel, kus kavandatakse kaevetöid suuremal kui 500 m² alal.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>
	<p>Palume muuta lk 32 kirjas oleva järgmise nõude põhjendust „Suuremate maastikku muutvate rajatiste (sh teede, karjäärade vms) kavandamiseks tuleb tegevus kooskõlastada Muinsuskaitseametiga eesmärgiga tagada arheoloogiapärandi säilimine, kuna mälestiste kaitse alla võtmise ettepanekute (teadete) kontrollimine ja kaitse alla võtmise menetlemine on aeganõudev tegevus.“ Palume asendada järgmiselt: „Suuremate maastikku muutvate rajatiste (sh teede, karjäärade, uute suuremate hoonete vms) kavandamiseks tuleb ka väljaspool kultuurimälestiste või nende kaitsevööndi ala küsida Muinsuskaitseameti arvamust eesmärgiga tagada arheoloogiapärandi säilimine. Lisaks riigi kaitse all olevatele mälestistele on</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>

	<p>maastikul palju juba avastatud, kuid veel kaitse alla võtmata arheoloogilisi paiku (sh kalmistud, elupaigad jms), samuti avastamata, kuid samas prognoositavat arheoloogiapärandit.“</p>	
	<p>Palume ÜP eelnõu ptk 4.1 ja Lisa 6 pealkirjad korrigeerida (4.1 Kultuuriväärtuslikud objektid; Lisa 6. Kultuuriväärtuslikud objektid) – kultuuriväärtuslike objektide asemel kasutada kultuurimälestise terminit, et oleks selge, et tegemist on objektidega, kus kehtivad muinsuskaitseadusest tulenevad nõuded. Kultuuriväärtuslikud objektid on lisaks kultuurimälestistele ka pärandkultuuriobjektid, miljööväärtuslikud üksikobjektid, väärtuslike maastike objektid jt, kuid neid käsitletakse eraldi peatükkides ja ptk 4.1 ja Lisa 6 all on üksnes mälestistega seotud teave. Samuti vajavad väärtuste ja piirangute kaardil tingmärkide selgitused üle vaatamist (roosa viirutusega tähistatud „kultuuriväärtuslik alad“ on tegelikult kultuurimälestiste alad; ja sinise täpiga tähistatud „kultuuriväärtuslik objektid“ on kultuurimälestised). Kultuurimälestise (punktobjekti) tingmärk peaks joonisel olema selgemini (loetavalt) tähistatud – praegu jääb sinine täpp kaardil märkamatuks.</p> <p>Palume Lisa 6 tabelist eemaldada leevenduste tulp, kuna muinsuskaitseaduse alusel on tabelis kajastuvad leevendused eksitavad (hooldus- ja heakorratööde teostamine on kõigi mälestiste puhul lubatud – see on omaniku kohustus). Oleme teadlikud, et leevendused on üle võetud kultuurimälestiste registrist, kus vastavate andmete korrastamine on veel tegemata (andmed pärinevad vanadelt kaitsekohustusteatistelt).</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>
	<p>Väärtuste ja piirangute kaardil tuleb üle kontrollida, et kõik mälestised oleks kaardil kuvatud. Praegu puuduvad kaardilt näiteks arheoloogiamälestised reg-nr 9783 Kivikalme ja 9786 Kivikalme.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>

	<p>Palume täpsustada väärtuslike maastike ja miljöölade piire ning tingimusi allpool kirjeldatud kohtades ning selgitada välja, kas kaitsekorralduse dubleerimine on asjakohane ja milline on selle mõju.</p> <p>Juhime tähelepanu, et Kabala mõisa väärtuslik maastik ja Kabala mõisa mälestiste ühine kaitsevöönd praktiliselt kattuvad nii alana kui ka kaitseeesmärkide osas. Soovitame selliseid kattuvusi vältida, mis kaitsekorralduse mõttes lisandväärtust ei loo, vaid pigem tekitavad segadust. Sealjuures on vastuoluline, et ÜP eelnõu kohaselt on Kabala mõisa puhul tegemist piirkondliku tähtsusega väärtusliku maastikuga, ent samal ajal on needsamad objektid riikliku kaitse all kultuurimälestistena. Kattuval kaitsekorraldusel on mõtet juhul, kui see loob mingit lisandväärtust, muul juhul tekitab dubleerimine meie hinnangul üksnes segadust.</p> <p>Teeme ettepaneku kaaluda Pala küla läänepoolse ala väärtusi ja hinnata, kas on põhjust arvata ala väärtusliku maastiku hulka. Türi voorestiku väärtustena on maakonnaplaneeringus ja ÜP eelnõus kirjeldatud lisaks looduslikele pinnavormidele kaitsealused üksikobjektid, mh Kirna mõisa peahoone ning kabel ja Tori mõis. Maastikuala väärtuste hulka peaksid kuuluma lisaks mõisate kihistusele ka ajalooline külamaastik. Veel läbib maastikku Türi-Tamsalu kitsarööpmelise raudtee tamm (täna matkatee). Pala küla on ajalooline põlisküla, kus on (osaliselt) säilinud ajalooline hoonestus (mitmed põlistalud). Kahjuks on Järvemaal teostamata rehemajade inventuur, kuid meile teadaolevalt on neid Pala külas säilinud. Kuna Pala külas on ulatuslik karjääride ala, sh hiljuti kaevandamisloa saanud ja menetluses olevad mäeeraldised, siis tuleks analüüsida nende mõju kultuuripärandile ja maastikule.</p> <p>Teeme ettepaneku kaaluda Türi linna ja lähiümbruse väärtusliku maastiku kaitseväärtusi ja dubleerivate tingimuste määramise vajadust.</p>	<p>Selgitus. Tehakse koostööd Muinsuskaitseameti ja Rahandusministeeriumiga antud küsimustes. Kaevandamislubadega mäeeraldiste mõju ümbritsevatele väärtuslikele aladele, sh kultuuripärandule ja maastikule on hinnatud kaevandamisloa andmise menetluses, see ei ole üldplaneeringu KSH ülesanne ning ei omaks enam mingit tähtsust, kuna kaevandamisluba on juba välja antud.</p>
--	---	---

	<p>Üldplaneeringu eelnõu kohaselt on Türi linna ja lähiümbruse väärtusliku maastiku kaitseväärtustena (tunnuselementidena) nimetatud valdavalt objektid, mis on ühtlasi kinnismälestised või miljöväärtuslikud alad. Arusaamatuks jääb, mis lisandväärtust loovad dubleerivad alad ja mitmekordsed kaitsetingimused, seda enam, et väärtuslikuks maastikuks on määratud kogu linna territoorium. Miljöväärtuslike hoonestusalade säilimise eesmärk on selgem ja aladel järelevalve tagamine tõhusam, kui määratud kaitsetingimused on selged ja kaitstav objekt arusaadavalt piiritletud ning ülejäänud asumist eristuv. Kui kogu Türi linn on määratud väärtuslikuks maastikuks, kus kehtivad justkui mingitele väärtustele tuginevad kaitsetingimused ja selle ala sees on veel omakorda kaitstavad objektid, mille kaitse- ja kasutustingimused on ülejäänud alaga ligilähedaselt sarnased, siis lõpptulemusena devalveerib see kõrgema väärtusega ala (antud juhul Vabriku puiestee jt miljöväärtuslike hoonestusalade) kaitse-eesmärke ja järelevalve tagamine tingimuste täitmise üle on äärmiselt töömahuks.</p> <p>Türi linna peatänavate äärse ala arendamise üheks tingimuseks on seatud nõue, et uus hoonestus tuleb sobitada eluhoonetega, mis on piirkonda ehitatud peamiselt 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi alguses (Türi linna peatänavate äärse ala arendamise tingimused p 3). Meie hinnangul ei ole antud tingimus põhjendatud, kuna Türi peatänavate ääres on suurem osa viidatud ajastu hoonestusest hävinud II maailmasõja käigus ning valdavalt kujundavad peatänavate ilmet nõukogude aegsed hooned (tüüpprojektide järgi ehitatud elamud). Samuti soovitame uushoonestuse puhul poolkelpkatuseid pigem vältida – kelpkatus on ajalooliste hoonete iseloomulik katusetüüp, mis teatud hooneid selgelt teistest eristab (Türi linna peatänavate äärse ala arendamise tingimused p 6).</p>	<p>Üldplaneeringu seletuskirja täiendatakse, et Vabriku tänaval on vajalik vähemalt kahe realise allee säilitamine või asendamine.</p>
--	---	--

	<p>Türi linna Vabriku puiestee olulise väärtusega osa on ajaloolised puiesteed. Need on kaitseväärtusena nimetatud ÜP Lisas 9. Samas kaardil on ala piiritletud selliselt, et ajalooline kolmerealine allee jääb osaliselt alast välja. Teeme ettepaneku üle vaadata Vabriku puiestee miljöväärtusliku hoonestusala piir (ajalooline allee ja sõidutee peaks alale jääma) ning täpsustada kaitsetingimusi – alleede säilitamine/taastamine peaks olema selgelt sõnastatud tingimusena (praegu eelnõus kirjas „võimalusel säilitada kõrghaljastus“). Juhime veel ka tähelepanu eelnõus sõnastatud viilkatuste nõudele – kuuride puhul võiks olla lubatud ka pultkatusega (ühepoolse kaldega katusega) kuuride ehitamine alale. Hinnata tuleks ka tööstusala mõju Vabriku puiestee miljöväärtuslikule hoonestusalale (soovitavalt ala teenindav raskeveokite transiit korraldada lõuna poolt, mitte Vabriku puiestee kaudu, et vältida Vabriku pst laiendamise vajadust ja mõju alleedele). Vabriku puiestee miljöväärtusliku hoonestusala lahutamatu osa on ajalooliselt olnud paberivabrik (st tootmisfunktsioon), kuid siis oli valdav osa transpordist korraldatud raudteed mööda. Vabriku puiestee sihil on ajalooliselt paiknenud vabrikahoone ja selle väravaehitised, mis on tänaseks hävinud. Ka täna mõjutab tänava sihil paiknev hoonestus miljöväärtusliku ala ilmet, mistõttu soovime kaaluda ehitustingimuste seadmist tänava sihil paiknevale uushoonestusele/hoonete rekonstrueerimisele. Türi paberi- ja puupapivabriku vabrikuküla eksperthinnang on leitav siit:</p> <p>https://register.muinas.ee/file/architecture/625.pdf.</p>	
<p>Multiland OÜ (Siim Tomson, juhatuse liige) 25.02.2021</p>	<p>Türi valla koostatavas üldplaneeringus on suurendatud 2017. aastal vastu võetud Järvamaa maakonnaplaneeringus märgitud rohevõrgustiku ala. Rohevõrgustiku ala suurendamise tulemusena kuulub Multiland OÜ kinnistu NÕMMEHANSU(katastri number 27101:003:0531) koostatavas Türi valla üldplaneeringus rohevõrgustikku.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>

	<p>Multiland OÜ soovib, et vastavat kinnistut ei määrataks rohevõrgustiku koosseisu, sest see seab kinnistu omanikule täiendavaid piiranguid maaala kasutamiseks.</p> <p>Kui vastava kinnistu rohevõrgustikku määramine on vältimatu, siis kuidas on planeeritud hüvitise maksmine kinnistu omanikule?</p>	
<p>Olavi Randver 25.02.2021</p>	<p>Türi valla üldplaneeringu kaardi „Väärtused ja piirangud“ kohaselt on väärtusliku põllumajandusmaana määratud ka osa Sonni külas asuvast Mäe katastriüksusest (katastritunnus 37501:001:1080).</p> <p>Teen ettepaneku Türi valla üldplaneeringu kaardil „Väärtused ja piirangud“ väärtusliku põllumajandusmaast välja arvata Sonni külas paikneva Mäe katastriüksusel (katastritunnus 37501:001:1080) asuv maa-ala. Väljaarvatav ala on kujutatud joonisel 1 punase viirutusega alana.</p> <p>Joonis 1</p> <p>Ehkki Mäe maaüksusel asuv, väärtusliku põllumajandusmaaks määratav, maa-ala on eesti põhikaardil märgitud haritava maana, on ala tegelikkuses ligikaudu 60 % ulatuses kaetud puittaimestikuga. Näitematerjal joonis 2 ja 3.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>

Joonis 2: Väljavõte Maa-ameti ortofotost, lennuaeg 26.03.2020

Joonis 3: Foto Mäe katastriüksuse idapiirist vaatega Käru-Kädva teelt 24.02.2021.

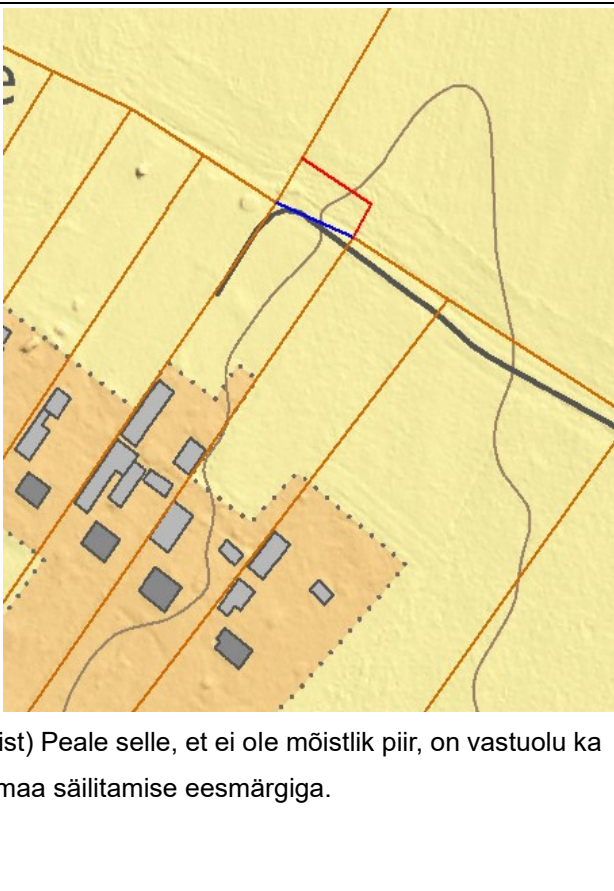
	<p>Leian, et ala boniteet ei vasta Raplamaal väärtuslike põllumajandusmaade boniteedi kriteeriumile ning puude eemaldamine alalt on liialt kulukas ning ei soovi ala põllumaaks taastada.</p>	
<p>Tarmo Läll (Peeter Läll ja Peedo Läll esindaja)</p> <p>Ülle Läll (Minu Mets MTÜ juhatuse liige)</p> <p>25.02.2021</p>	<p>Ei nõustu järgnevate punktidega Türi valla üldplaneeringus ning KSH aruandes:</p> <p>„Järva maakonna Türi valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne“</p> <p><i>tuumalades ja koridorides võib vastavalt metsamajandamiskavadele lubada majandustegevust (sh metsaseadusega reguleeritud raiet). Seejuures tuleb rohevõrgustiku metsades raiumisel:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vältida rasket metsatehnikat ja raietööde läbiviimist ajal, mil pinnase kandevõime on nõrk ja kahjustatakse oluliselt aluspinnast; ✓ taasmetsastada lageraiealad kasutades selleks kohalikke liike; ✓ hoiduda raietöödest raierahu perioodil (15. aprill–15. juuni) seoses lindude pesitsusajaga; 	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p> <p>Kaks esimest tingimust eemaldatakse KSH aruandest. Viimane tingimus korrigeeritakse järgnevalt: <i>raierahu perioodil (15. aprill–15. juuni) raietööde tegemisel lähtuda Keskkonnaministeeriumi poolt metsaomanikule koostatud juhistest</i></p>
	<p>1. Metsamajanduskava koostatakse vastavalt Metsa korraldamise juhendile ning kava koostamisel arvestatakse kõiki seadusandlusest tulenevaid piiranguid. Kui vald soovib seada metsaomanikele täiendavaid piiranguid, tuleb koheselt ette näha kompensatsiooni mehhanismid eraomandi kasutamise piiramise eest.</p> <p>Töötada välja ja lisada KSH-le piirangutest tuleneva saamatajäänud tulu kompensatsiooni arvestamise kord.</p>	<p>Selgitus. Omavalitsus ei soovi seada metsaomanikele täiendavaid piiranguid.</p>

	<p>2. Piirangute seadmine metsatehnika raskusele ei ole põhjendatud.</p> <p>Metsaseadus keelab pinnase kahjustamise raietöödel: Metsa majandamisega ei tohi pinnast lubatust enam kahjustada. Metsa uuendamisel ja raiel pinnase kahjustamise maksimaalse lubatud määra kehtestab valdkonna eest vastutav minister metsa majandamise eeskirjaga. Sellest lähtuvalt puudub täiendav vajadus samasuguse piirangu seadmiseks.</p> <p>Jätta tekstist välja vältida rasket metsatehnikat ja raietööde läbiviimist ajal, mil pinnase kandevõime on nõrk ja kahjustatakse oluliselt aluspinnast</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>
	<p>3. Metsa majandamise eeskirjaga on ette nähtud metsa uuendamiseks lubatud liikide loetelu. Sellest lähtuvalt puudub vajadus piirata uuendamiseks lubatavate puuliikide nimistut. Lisaks tuleb arvestada kliima muutustega ning nendest tulenevate sobilike puuliikidega.</p> <p>Ettepanek jätta tekstist välja taasmetsastada lageraiealad kasutades selleks kohalikke liike</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p>
	<p>4. Pesitsusajal tehakse lisaks uuendusraietele ka valgustusraiet ning lisaks võib olla vajadus põõsarinde eemaldamine valgusnõudlike kaitsealuste liikide kasvutingimuste parandamiseks. Üheselt raietööde keelamine sellel perioodil ei ole põhjendatud. Lisaks on Keskkonnaministeerium andnud välja juhised linnurahu ajal metsatööde tegemiseks https://www.envir.ee/sites/default/files/news-related-files/keskkonnaministeerium_linnud_voldik_veb_003.pdf .</p> <p>Mõningatel juhtudel on metsatööde tegemine sellel perioodil , metsaomanikule ainus võimalus oma metsa majandada.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud. Tingimus korrigeeritakse järgnevalt: <i>raierahu perioodil (15. aprill–15. juuni) raietööde tegemisel lähtuda Keskkonnaministeeriumi poolt metsaomanikule koostatud juhistest</i></p>

	<p>Sellest tulenevalt muuta teksti <i>hoiduda raietöödest raierahu perioodil (15. aprill–15. juuni) seoses lindude pesitsusajaga järgnevalt:</i></p> <p>raierahu perioodil (15. aprill–15. juuni) raietööde tegemisel lähtuda Keskkonnaministeeriumi poolt metsaomanikule koostatud juhistest</p>	
	<p>„Järva maakonna Türi valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne“</p> <p><i>metsade majandamine toimub vastavalt metsaseadusele, looduskaitseadusele, kaitsealade kaitseeskirjadele ja kaitsekorralduskavadele. Metsade raie kaitsealustel aladel on reguleeritud kaitsealade kaitse-eeskirjadega. Väljapool looduskaitseaduse mõistes kaitstavaid alasid ning kaitsealuste liikide elupaiku on soovitatav sarnaselt eelnimetatud aladega metsade majandamine ja kasutamine sellisel moel ning sellises tempos, et säiliks metsade bioloogiline mitmekesisus, produktiivsus, taastumisvõime ning ühtlasi nende potentsiaal täita nüüd ja tulevikus ökoloogilisi ja sotsiaalseid funktsioone nii valla kui ka üleriigilisel tasandil</i></p> <p>Jätta välja tekstiosa Väljapool looduskaitseaduse mõistes kaitstavaid alasid ning kaitsealuste liikide elupaiku on soovitatav sarnaselt eelnimetatud aladega metsade majandamine ja kasutamine sellisel moel ning sellises tempos, et säiliks metsade bioloogiline mitmekesisus, produktiivsus, taastumisvõime ning ühtlasi nende potentsiaal täita nüüd ja tulevikus ökoloogilisi ja sotsiaalseid funktsioone nii valla kui ka üleriigilisel tasandil, kuna selleks puudub vajadus. Metsaseadus ütleb: Käesoleva seaduse eesmärk on tagada metsa kui ökosüsteemi kaitse ja säästev majandamine.</p> <p>Metsa majandamine on säästev, kui see tagab elustiku mitmekesisuse, metsa tootlikkuse, uuenemisvõime ja elujõulisuse ning ökoloogilisi,</p>	<p>Seisukohaga ei arvestata, kuna on kooskõlas metsaseaduses tooduga. Peame asjakohaseks need suunised sisse jätta.</p>

	<p>majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi vajadusi rahuldava mitmekülgse metsakasutuse võimaluse.</p>	
	<p>„Järva maakonna Türi valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne“</p> <p><i>vältida kinnistute tarastamist hajaasustusega rohevõrgustiku alal. Kui see on siiski vajalik või on kindel soov seda teha, siis ei tohi aiaga piiratud õueala suurus ületada 0,4 ha, välja arvatud juhul, kui tarastamine on õigustatud tulenevalt maade põllumajanduslikust kasutusest. Nii tagatakse hajaasustusele omane avatud ruum ja ulukite vaba liikumine;</i></p> <p>Ei nõustu kinnistute tarastamise piiramise nõudega. Omanikul on õigus oma vara kaitsta, sõltumata sellest, kas tegu on põllu- või metsamaaga. Ka metsamaa tarastamine võib olla vajalik ulukikahjustuste ennetamiseks või ärahoidmiseks. Samuti võib omanik kasutada oma omandit nt metsamarjade kasvatuseks, jõulukuuse kasvatuseks vms, mille puhul on omandi piiramine vajalik.</p>	<p>Seisukohaga arvestatud. KSH aruandest eemaldatakse 0,4 ha nõue. Jäetakse sisse, et rohevõrgustiku koridoris peab jääma mistahes tarastamise või muu barjääri loomise korral ulukitele vaba liikumise võimalus, koridori alaga risti suunas peab jääma vähemalt 50 m laiune koridori riba katkematuks.</p>
	<p>„Türi valla üldplaneering seletuskiri“</p> <p><i>4) rohevõrgustikuga kaetud hajaasustusega alal on minimaalseks katastriüksuse suuruseks 2 ha. Alla 2 ha kinnistule ei ole lubatud hooneid ehitada ilma rohevõrgustiku sidususe säilimise alase eksperthinnanguta;</i></p> <p><i>5) uute hoonete kavandamine roheline võrgustiku aladele on võimalik ühe katastriüksuse piires kompaktselt paikneva hoonete ansambli juures. Hajaasustuses on seni hoonestamata katastriüksustele uusi hooneid võimalik kavandada juhul, kui õuealade omavaheline kaugus on vähemalt 200 m tagamaks loomade turvaline ja häirimatu liikumine. Rohevõrgustiku koridoris peab jääma mistahes tarastamise või muu barjääri loomise korral ulukitele</i></p>	<p>Selgitus. Eksperthinnang seisneb sidususe analüüsis ning selle tellib arendaja. Igasuguse arendustegevuse juures tuleb arvestada rahaliste kulutustega. Vastavasisulise eksperthinnangu koostab rohevõrgustiku toimimise aluseid ja kohapealse rohevõrgustiku funktsioone tundev ekspert.</p> <p>200 m nõue on seotud õuealadega, mitte kindlate hoonetega.</p>

	<p>vaba liikumise võimalus, koridori alaga risti suunas peab jääma vähemalt 50 m laiune koridori riba katkematuks;</p> <p>Ei saa nõustuda punktidega 4 ja 5. Ekspert hinnang toob maaomanikule kaasa täiendavaid kulusid. Ka ei ole piisavalt välja toodud, milles ekspert hinnang seisneb ning kes seda koostama hakkab.</p> <p>Hoonete kavandamisel tuleb lähtuda omaniku soovist ja otstarbekusest. Ka ühel omanikul võib olla mitu kõrvutiasetsevat katastriüksust. Loomade vaba liikumise mõiste segane, kas mõeldakse, et kassid ja koerad peaksid saama ka vabalt liikuda õuealade vahel? Kuidas siis omanikud kaitsta oma koduloomi nt rebaste ja kährikute poolt levitatavate haiguste eest? Kas ka abihoonete rajamisel nõutakse 200 m nõuet?</p> <p>Nõuded 4 ja 5 ei ole piisavalt põhjendatud ning erinevaid versioone arvestatud. Sellest tulenevalt nimetatud punktid piisava põhjenduse puudumisel välja jätta.</p> <p>Palun ka vastust küsimusele: Millele tuginevad eelnevad punktid üldplaneeringus ja KSH-s?</p>	<p>Rohevõrgustiku kontekstis mõeldakse loomade all ulukeid.</p>
<p>Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet</p> <p>25.02.2021</p>	<p>Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet tutvus Türi valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande eelnõuga ning teeb ettepaneku märkida planeerimisdokumentidesse tuulikute maksimaalne kõrgus Eesti kõrgussüsteemist EH 2000 (Euroopa kõrgussüsteemist, Amsterdami null) lähtuvalt, kuna maapinna absoluutkõrgus on erinev ning vaidlusi võib tekitada, mida loetakse olemasoleva maapinna kõrguseks.</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. Tuulikute maksimaalset absoluutkõrgust ei ole võimalik määrata, kuna erinevates kohtades on maapinna abs. kõrgus erinev. Rajatavate tuulikute absoluutkõrgus tuleb kooskõlastada alati Kaitseministeeriumiga ning seetõttu ei näe me vajadust kõrguse täpsustamiseks.</p>

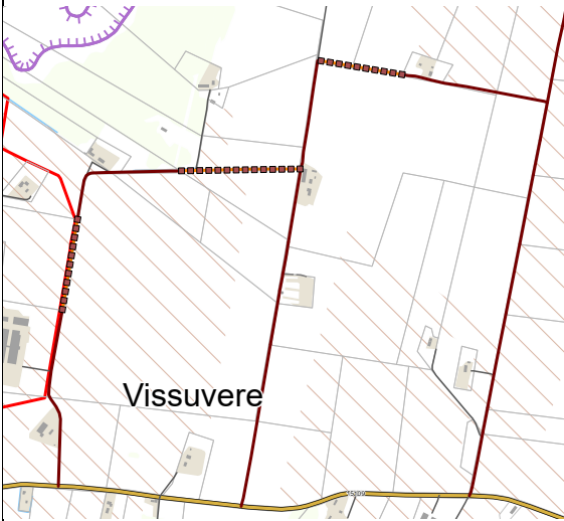
<p>Ville Kruusman 25.02.2021</p>	<p>1.1. Nõue: <i>uute moodustatavate elamuala katastriüksuste minimaalne suurus on 3 000 m².</i></p> <p>Probleem 1: omanik soovib katastriüksusest eraldada põllumaa osa. Mõistlik oleks määrata piir vastavalt sinisega kuid pindala ei anna välja, tuleb tekitada piir punasega. (joonis on näitlik, ei maksa otsida tõde konkreetsest juhtumist) Peale selle, et ei ole mõistlik piir, on vastuolu ka väärtuliku põllumajandusmaa säilitamise eesmärgiga.</p>		<p>Selgitus. Omavalitsus soovib hajaasustuses maakasutust reguleerida selliselt, et ei tekiks uut elamugruppi, millel on tiheasustuse omadused.</p> <p>Kui olemasoleva elamu jaoks eraldatakse maatulunduse maast maaüksus, mis teenindab vaid seda elamut, siis on lubatud omavalitsusel põhjendatud ja kaalutletud otsusega väiksemate kinnistute moodustamine.</p>
---	---	---	--

	<p>Probleem 2: omanik soovib katastriüksuse jagada. Välja kujunenud õueala, ümritsetud kas aia või (puude)hekiga. Ei saa moodustada maakorraldusnõuetest tulenevat KÜ vaid tuleb nn "venitada pindala täis".</p> 	<p>Selgitus. Omavalitsus soovib hajaasustuses maakasutust reguleerida selliselt, et ei tekiks uut elamugruppi, millel on tiheasustuse omadused.</p> <p>Kui olemasoleva elamu jaoks eraldatakse maatulunduse maast maaüksus, mis teenindab vaid seda elamut, siis on lubatud omavalitsusel põhjendatud ja kaalutletud otsusega väiksemate kinnistute moodustamine.</p>
	<p>1.2. Nõue: <i>Korterelamute ehitamis- ja kasutamistingimused järgmised: 1) katastriüksuse minimaalsuuruseks on 3 000 m².</i></p> <p>Probleem: minimaalsuurus on liiga "ülepingutatud", sellisele suurusele vastab Türi linnas kaks krunti. Siis võik juba otse kirjutada: "Türi linnas on kortermaja rajamine lubatud Kohtu tn 13 ja Vanemuise tn 6 krundile". Senistest kortermajadest on nii suur krunt kolmandikul. Samas jälle võib ehitusalune pindala olla kuni 600 m². Kolme trepikojaga korrusmaja puhul on korteri pindala nii väike. Suurel krundil väikeste korteritega korrusmaja suht mõtetu. Täiesti välistatud on nt nelja korteritega korterelamute ehitus (enne 40. a ehitatud majad Koidula tänaval) Kui võtta 4 korterit 3000 m² teeb see 750 m² "korterit kohta maad". Korteri mõte ongi, et ma ei ole "muruniitjaori".</p>	<p>Selgitus. 600 m² ehitusaluse pindala asemel pannakse 800 m².</p> <p>3000 m² miinimumsuuruse tingimuse põhjendus: parkimine peab olema normatiivselt lahendatud ja muru asemel saab rajada põõsaste istutusi ja kõrghaljastust.</p>

	<p>Ridaelamul on vastav näitaja 400 m², mis on ka liiga suur (10 lai ridaelamuboks annab 40 meertise "jooksuraja")</p>	
	<p>1. 3. Nõue: <i>Paariselamu (ühel katastriüksusel) 2 000 m²</i></p> <p>Probleem: paariselamut ehitatakse krundile kuhu ei saa ehitada kaht eramut. Eramu jääb krundipiirile lähemale kui 4 meetrit. Et tekitada rohkem ruumi ehitatakse majad kokku. Seega miinumnõue peaks olema väiksem 8 meetri võrra või kui soov on paarismaju vältida kirjutada planeeringusse: "Paarismajade ehitamine ei ole lubatud."</p>	<p>Selgitus. 2000 m² asemel pannakse krundi suuruseks 1600 m².</p>
	<p>1.4. Nõue: <i>elamu põhihoone maksimaalne ehitisealune pind võib olla kuni 400 m², korterelamu maksimaalne ehitisealune pind on 600 m².</i></p> <p>Pindalad ei ole tasakaalus. Eramuid võib ehitada villamõõtu aga korereelamu peab olema tillukeste korteritega (kui on soov ehitada 3 sektsiooniga). Miks üldse piirata korereelamut sektsioonide arvuga. See välistab nt korterelamute ehitamise millel igal korteril on oma sissepääs tänaval.</p>	<p>Selgitus. Kortereelamu maksimaalse ehitisealuse pindala 600 m² asemel pannakse 800 m².</p>
	<p>1.5. Nõue: <i>äri maa-aala katastriüksuse minimaalsuuruseks tiheasustusega alal on 1 000 m² ning hajaasustuses 3 000 m²</i></p> <p>Probleem: ettevõtte soovib rajada nt elektriautodele kiirlaadimispunkti al 3 kohta 10*12 meetrit. Selleks, et seda teha tuleb leida krunt suurusega 1000 m² pluss. Koha kuhu seda kesklinnas rajada leiab ikka aga krundi suurusega 1000 m² ei leia. Mis saab juba moodustatud ärimaa katastriüksustest mis on alla 1000 m²? Katastriüksus on aga äri rajada ei saa.</p>	<p>Selgitus. Ei eelda, et sellise kiirlaadimise jaoks on vaja moodustada eraldi krunti, seda tehakse pigem mõne parkla või muus sihtotstarbega koos kõrval otstarbena.</p>
	<p>1.6. Nõue: <i>rohevõrgustikuga kaetud hajaasustusega alal on minimaalseks katastriüksuse suuruseks 2 ha. Alla 2 ha kinnistule ei ole lubatud hooneid ehitada ilma rohevõrgustiku sidususe säilimise alase eksperthinnanguta.</i></p>	<p>Selgitus. 2 ha nõue on vajalik, et ei tekiks tiheasustust hajaasustusse, ei eeldata, et 2 ha</p>

	<p>Probleem: Rohevõrgustiku eesmärgiks on väärtuslike ökosüsteemide kaitse, säilitamine ning taastamine, säästlikkuse printsiibi jälgimine looduskasutusel, bioloogilise mitmekesisuse säilitamine, kliimamuutuste leevendamine, sellega kohanemine ja stabiilse keskkonnaseisundi tagamine. Kuidas aitab antud eesmärgi täitmist tagada katastriüksuse minimim suurus 2 ha. Kui ma rajan elamu kinnistule suurusega 1000 m² on see ökosüsteemi kahjustav tegevus üle 2 ha tükil elamu ehitamine on täiesti keskkonda säästev. Ei oska isegi kommenteerida.</p> <p>Probleem: on olemas maatulundusmaa sihtotstarvega katastriüksus suurusega 3,9 ha soov on ehitada elamu. Antud tingimustel ei ole see võimalik. Elamut saab ehitada elamumaa sihtotstarbega maale. Katastriüksust jagada ei saa tükid jäävad alla 2 ha ja 3,9 ha muuta sihtotstarve elamumaaks on lihtsalt jabur. Seega on elamuehituse võimalus kadunud enam kui 2/3 Türi valla territooriumist. Kaitseme loodust rohkem kui kaduvat inimest.</p> <p>Vastuolu on ka kui väärtuslik põllumaa jääb rohevõrgustikuga alale. Ühelt poolt tuleb kaitsta väärtulikku põllumaad kuid samas ei ole elamumaa krundi loomine alla 2 ha mõeldav.</p>	<p>tarastatakse. Üldjuhul tarastatakse ikkagi hoone ümber asuv õueala.</p>
	<p>2. Rohevõrgustik</p> <p>2.1. Kogu rohevõrgustiku planeerimisel ei ole arvestatud Keskkonnaagentuuri poolt koostatud "Rohevõrgustiku planeerimisjuhend"iga.</p> <p><i>Tugiala on enamasti loodus- või keskkonnakaitsealalt väärtustatud alad (kaitsealad, hoiualad, vääriselupaigad ehk VEP-id, Natura elupaigad jne) ja/või kõrge elurikkusega ja/või RV seisukohalt olulisi ökosüsteemiteenuseid pakkuvad alad. (lk 9) Planeeringuga on tugialade sisse arvestatud</i></p>	<p>Selgitus. Rohekoridor on ribastruktuur, mis ühendab tugialasid ja nii on seda ka üldplaneeringus käsitletud. Juhendis ei ole seatud ülempiiri rohevõrgustiku laiuusele.</p> <p>Kordiori moodustamine on sisuline otsus kontekstist arvestades, ei ole ette nähtud maksimaalset laiust. On teatud kriteeriumid</p>

	<p>majandatavaid metsad. Neis metsad ei ole leitud loodus- või keskkonnanakitseliselt väärtustatud alasid.</p> <p><i>(Rohe)koridor ehk ribastruktuur on tugialasid ühendavad RV elemendid, mille eesmärk on tagada RV sidusus, aidata kaasa tugialade kõrge elurikkuse säilimisele, vähendada elupaikade hävimise ja killustumise mõju elustikule. Koridorid on tugialadega võrreldes vähem massiivsed ja kompaktsed ning ajas kiiremini muutuvad või muudetavad. (lk 9) Kuidas saab ühendav koridor/riba olla laiusega 3,6 km?</i></p>	<p>mille alusel teatud aladest on kujundatud tugialad.</p>
	<p>2.2. Täiesti segaseks jääb milliseid piiranguid toob kaasa rohevõrgustik. Mida tähendab <i>säilitada maastikuline ja bioloogiline mitmekesisus – metsakooslused, poollooduslikud niidud ja neid ühendavad koridorid</i>? Kas see paneb maaomanikule kohustuse hoida oma raha eest korras puisniidud? Kas metsa lageraided on lubatud? Kas peale lageraiet võib istutada ainult ühte puuliiki või tuleb tagada eelnevaga sarnane metskooslus?</p> <p><i>Oluline on maastikulist mitmekesisust suurendavate põlluservade, kraavide, tee- ja metsaservade ning väikesepinnaliste biotoopide (kivikuhjad ja puittaimestiku ribad põldude vahel) säilimine. Kas antud lause tähendab, et maaparandussüsteemide kraavidelt võsa raiumine on keelatud? Sama siis teede äärse võsa eemaldamine?</i></p>	<p>Selgitus. Pigem on tegelikult suunisega ja tagamismeetmeid, mis nõuavad inimeselt puisniidu hooldamist, ei ole võimalik teha – pigem on variant, et kui peaks tekkima rahaline meede rohevõrgustiku jaoks, on seda võimalik seostada antud teemadega.</p> <p>Kraavide ja teeribade puhul on tegemist samuti suunisega mitte kohustusega.</p>
	<p>3. Teede kasutamise avalik huvi</p> <p>3.1. Plaanil on näidatud avalikku kasutuse ettepanekuga tee. Miks on avaliku kasutusega tee ettepanek näidatud ainult jupp keset eraomandis olevat teed? Kas ei peaks määrama planeeringus erateed millel on kohalik huvi terves ulatuses ja kogu valla ulatuses (hiljem saaks seada sundvaldust)? Võib olla küll eratee avalikuks kautamiseks leping kui kui see ei ole kinnistusraamatus kirjas saab selle päevapealt lõpetada. Teede küsimusega peaks tegelema</p>	<p>Küsimusega arvestatakse. Täpsem meetod, kuidas seda teha kavatsetakse ja kuivõrd üldplaneeringut muuta, arutatakse läbi vallavalitsuse siseselt ja koostöös Rahandusministeeriumiga.</p>

	<p>veidi paremine kui seda on kajastatud planeeringus. Tuleks määrata milliste teede osas on kohalik huvi eratee avalikuks kasutamiseks.</p> <p>Vissuvere</p>	
	<p>4. Muu silmajäanu</p> <p>4.1. <i>Valla territooriumil tuleb arhitektuurivõistlus korraldada Türi linna peatänavate äärsel alal (Viljandi, Paide ja Tallinna tänavate ääres kuni linna piirini) enam kui 750 m² pindalaga ühiskondlike hoonete ja ärihoonete planeerimisel.</i></p> <p>Probleem: sellega hoitakse Türi linnast eemale uued ketipoed. Lidl jt ei hakka kunagi kolklinnas korraldama arhitektuurivõistlust. Ja loota, et ta ehitab oma poe peatänavast kaugemale ei maksa. Mõtles suurelt aga kas see peab tapma viimsegi lootuse, et keegi ehitab midagi Türi peatänava äärde.</p>	<p>Selgitus. KOV jääb enda otsuse juurde, tagamaks peatänavate läbimõeldud lahendus.</p>
	<p>4.2. <i>Piirdeaedu ei ole lubatud rajada väljaspoole katastriüksuse piire. Aianduse maa-ala kasutamine ei anna õigust nimetatud maa ostmiseks.</i></p>	<p>Selgitus. Peame punkte vajalikuks, sest kohaliku omavalitsuse kogemus on, et</p>

	<p>Milleks sellised mõttetud-ajuvabad laused planeeringus? Küsimus kas tohin aeda ehitada mitte selles kas ma võin seda teha naabri maale.</p>	<p>inimestel tekivad teatud ootused ja eeldused ja seetõttu on oluline mõningad elementaarsed tingimused välja tuua.</p>
	<p>5. Apsud</p> <p>5. 1. Türi vallas puudub Lunga küla.</p> <p>5.2. Konfliktkohaks on ka Toosikannu puhkekeskuse tara (tarastatud ala suurusega 170,5 m² (ehitisregistri kood 220662098)), mis jääb tuumala keskele.</p>	<p>Seisukohaga on arvestatud.</p> <p>Üldplaneeringu tingimused kehtivad uuetele ehitistele, mitte olemasolevatele.</p>
<p>Metsamaahalduse AS (Hannu Lamp) 08.03.2021</p>	<p>Teen ettepaneku lisada lillaga viirutatud ala koostatavas üldplaneeringus tuulikuparkideks potentsiaalselt sobivate alade hulka järgmistel põhjustel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ala moodustaks siis ühtse terviku arvestades Kehtna valla üldplaneeringus tuulepargi rajamiseks potentsiaalselt sobiva alaga (alltoodud kaardil rohelisega). - See annaks võimaluse ka selle ala kinnistute omanikel osaleda soovi korral tuuleparkide arendustes. Kinnistutel asuvad valdavalt varemed või elamiskõlbmatud hooned. - Selle täiendava ala liitmine üldplaneeringus tuulikuparkideks potentsiaalselt sobiva alaga (kaardil sinine viirutus) võimaldaks hajutada elektrituulikute paiknemist, mis vähendaks tuulepargi võimalikku visuaalset mõju elanikele ning arvestada paremini ka looduskaitsete piirangutega. 	<p>Seisukohaga arvestamist kaalutakse.</p>

